

HISTORIA
DE VITA IMP. CAES.
HENRICI III. AVG. ET HILTEBRANDI,
PONTIFICIS ROM. COGNOMENTO GRE-
GORII VII. circa ea tempora, quibus vterque
vixit, conscripta.

FRANCOFVRTI
Apud Andream Wechelum,
M. D. LXXXI.

1581

MAGNIFICO VIRO, ER V-
DITIONE DOCTRINÆ, FACVNDIA, DI-
gnitate & virtute clariss. Dn. VITO ORTELIO WINSEMIO F.

Doctori & professori Iureconsulto, illustriss. Electoris
Saxon. &c. Consiliario, Patro-
no S. obseruand.

S. D.

REINERVS REINECCIVS STEINH.

MAXIMAM semper vim tempora habuere: & stu-
dia hominum diuersa non possunt non sentētias at-
quē iudicia diuersa parere. Vtriusque, vt infinita
exempla alia omittam, memorabile nobis docu-
mentum præbet maximi & fortissimi Imp. Cas.
HENRICI IIII. historia. Hic enim vel eo sal-
tē nomine præclarissimè de Imperio meritis, quòd
pro maiestate & dignitate huius propugnauit con-
stantissimè, nec eam imminui, quātum in ipso esset,
passus vnquam fuit, quanto sui temporis odio publico flagrauit? quā fœdissi-
mis scriptorum maledictis laceratur? Contra verò in aduersariis ipsius facile
princeps. HILTEBRANDVS Monachus, cognominatus in Pontificatu
Gregorius VII. tametsi nefariorum scelerum cumulatisimus exciterit, tamen
quā benigna fermè omnium studia habuit? quanta cum scriptorum commen-
datione celebratur?

NON possunt autem non, qui de his Annales perlegunt, graui dubitati-
one suspensi teneri. Et temerarium videtur, atq; insolens, ab iis, quæ tradita à
plurimis sunt, discedere. Verum ex eo tanquam labyrintho eluctari ei dif-
ficile non fuerit, qui normam veritatem potius, quā affectiones vel suas vel
alienas sequi maluerit. Vt vt enim è scriptoribus alij alio inclinatione propen-
deant, vt vt sua tanquam xpo p̄yē & querant, hæc tamē occultari non potuit.
Ac præstabitur ab eo quasi fundamento negotio nullo, vt ne alienarum quis sen-
tentiarum seruus esse cogatur, sed de re, vt se habet, iudicium ipsemet facere li-
berum possit.

ODERIT sane dementata superstitionum fascino sua HENRICVM
IIII. atas, suspexerit è diuerso HILTEBRANDVM: & ad idem exem-
plum ita se scriptores accommodarint, vt hunc laudibus in cælum efferāt, illum
conuiciis proscindant acerbissimè. Nihil hoc apud eos, qui veritatis amore te-
nentur, & causam ponderant, quam defendendam vterque suscepit, vel Cas-
ari derogat, vel Hiltebrandum à celestissimi instituti crimine liberat. Etenim
vt inter se ambos conferamus, vixerat adolescenculus Henricus (neque enim
hoc negari potest) dissolutius: & ij, in quorum esset potestate, multa proteruè,
multa insolenter egere. Studuit hoc, vbi ætas maturuit, emendare, sed vt seue-
ritate vti minus tempestiua existimaretur, & suspicionem incurreret, quòd ita

à patris penderet, ut reliquos despiceret. Addidit his arces per Saxoniam, sibi quidem contra vim subitam receptaculum tutissimum, sed quibus gentis libertati insidiari crederetur. Ergo alienatis inde ab eo animis plurimorum, ubi eadem alienatio denique in bellum erupit, aduersarij armis impares, & omnino de Cæsaris reconciliatione desperantes, ad Religionis præsidium confugiunt: Cæsarem Hildebrando Pontifici de atrocibus criminibus accusant, & ut partes ipsorum constantius tueretur, hoc tanquam bolo hominem, ambitione perditum, inescant: Esse proprium ipsius munus, Cæsarem creare: & eam dignitatem urbis Romæ beneficium censi: incumbere ergo in hanc curam, dignus quispiam imperium ut gereret: Romam suam defenderet. Fuisse autem Hildebrandum professione initio Monachum, accepimus: A qua simulata humilitate deinde paulatim altius progressus, Pontificatum tandem artibus consecutus est pessimis. Adhuc priuatus id egerat, ut repetita ab HENRICO III. sanctio vetus, qua Pontificum creandorum ius ad Cæsarem assensum restringebatur, aboleretur. Quod quia tum non successerat, postquam hoc tam ampla delata ipsi potestas fuit, ratus occasione ea rei feliciter gerenda, & potentie sue amplificanda, uti se opportunissima posse, cupidissime, & quod aiunt, ambabus manibus eam amplectitur: Cæsari neque audito, neque quorum insimulabatur criminum conuictio, diras obnunciat, & ut ipso eum deturbaret Imperio, ordines uniuersos sacramenti religione soluit: Cum ad hæc ausa & per Germaniam aduersantium Cæsari Principum studia, & Normannorum ac MATHILDIS, Comitissæ per Italiam potentissimæ, societas, ipsum confirmarent. Nec iacta ab illo alea ista frustra fuit: Quippe unde eam telam inchoarit, quam successores perextentes, Cæsarem inclinatum potestatem euerterint, suam stabilitatem auerint. Etsi enim Henricus, quia aliter se suaque præstare salua, & retinere in officio Principes ac populum nequiuisset, nimis humili abiectioe Hildebrando Canusij supplicauit, & expiationem impetrauit, nequaquam tamen hoc accipere Pontifex voluit, quod eare etiam in Imperium illum restituisset, aut teneri ordines iterum sacramenti eius vellet. Et cum Cæsar deinde propter Imperij negotia substituisset in Italia diutius, ac Principes aduersarij interea Forchemij congregati, ex Pontificis auctoritate Henrico Imperium abrogassent, ut RVDOLPHVS ei surrogaretur, per legatum suum permittit, vel potius negotium hoc vehementer adiuuat. Inde bello accenso funestissimo, & toti Germania exitiali, Hildebrandus suo seruiens instituto, cum in potestate se fore ipsius Rudolphi recepisset, hunc aperte defendit, Henricum verò iterum diris obstringit: Ac silentibus inter arma legibus, in Imperatorum præcipue iniuriam promulgatam quidem iam antè, sed successu nullo, orsit tum legem vehementius, ut ne scilicet dignitates ecclesiasticæ ab laico quoque peterentur, tacite potestatem illam sibi vendicàs, seu istud re & veritate spectans, ut sola quidem collegiorum suffragia valerent, ipse verò hæc auctoritate & consensu suo moderaretur, Imperatoribus exclusis. Deinde vetera sed impia Cyricij & Gregorij Magni de sacerdotum coniugiis interdicta renouat, & ita renouat, ut etiam iam contracta dissoluerit, nefaria appellatione hæresin Nicolaitarum nuncupans. Quamquam verò Henricus difficultatibus circumuētus multiplicibus, opitulanti ordini Ec-

clesiasti-

clesiastico, hucque ab eo iugo defendere, nequiuisset, aut etiam, quæ tum persuasio hominum mentes occuparat, id ad munus suum non admodum pertinere existimauit, de Imperio tamen ita nunquam animum despondit, ut subiicere hoc Pontificum libidini, aut ius conferendi Ecclesiasticas dignitates, à maioribus per manus traditum, & recenti patris decreto sic stabilitum, ut & ipsi Pontifices eo comprehenderentur, id est, tum demum nomen id gerere permitterentur, si Cæsar, si reliqui Imperij ordines, comprobassent, concedere his unquam vellet: Cumque ut religionibus solueretur, & in reipub. tranquillitatem consulere, sepe cum Pontificibus componere studeret, dignitatem tamen suam, quam istis duobus capitibus intelligi volebat, semper excepit. Hinc iam studia partium acerrima extitere, alijs, uisq; numero plurimis, pro Pontifice, alijs pro Cæsare propugnantis. Qui cum Pontifice faciebant, in Cæsare animum præfactum criminabantur, & Ecclesiæ ac religionis contemptorem atque hostem nuncupabant: ex hoc frigido commento argumento petito, quod Pontifici omnes dicto audientes esse oporteret. Econtrario Cæsariani nihil valere Pontificis anathema tanquam iniustum contendebant, urgebant vetera Imperatorum iura, & iurifurandi religionem, quam tam Pontifex ipse quam Principes atque populus præstitisset. Addebant deinde de Hildebrando, minus huius auctoritati tribuendum, quod Pontifex creatus vitio esset, & scelerum plurimorum infamia laboraret. Quæ ita per summam animorum contentionem, & stylo & armis disceptata, etsi in eum tandem finem desiere, ut HENRICVS à Rudolphi cade Hildebrandum, turbarum omnium auctorem, & ipsius vitæ aliquoties insidiatum, Pontificatu deturbari, surrogato ei CLEMENTE III. & post Hermanni ac Ecberti memorabilem occasum, rebus in Germania compositis, etiam Italiam pacarit, peruicit tamen religionis tum creditæ opinio, qua suam præcipue Hildebrandus causam venditabat. Qui cum iam Salerno exul tertium in Henricum diras vibrasset, secuti exemplum idem sunt, successi illi à Mathilde & Normannis, Victor & Urbanus. A postremo per Matildem in partes traductus CONRADVS, Henrici filius, atque à patre alienatus, cum Clementem urbe populisset, patris fortunam, quæ inter aduersitates multiplices hæcenus tamen se conseruarat, primus inclinavit: Atque exinde, qui surrogati à Cæsarianis Clementi fuerunt, extorres & exules serè per Italiam vagati sunt. Pertractus in eandem postmodo nassam fuit PASCHALIS II. temporibus, qui Urbano successerat, alter Cæsaris filius, HENRICVS: Qui etsi patri iuratus, & hoc summo beneficio obligatus, quod in Imperio declaratus successor erat, propterea tamen à fide eius se discedere posse persuaderi sibi passus fuit, quod cum ille ex Ecclesia proscriptus esset, obstringeret sacramento neminem. Et quia Cæsaris hostes veteres tum iterum se conuenerunt, & coniungeret se Paschalis Pontifex, uno quasi momento res illius cum causa ipsa euerse fuere. Nam Henricus F. palam pro Pontifice propugnauit, & hic diuerso in Cæsarem antecessorum execrationes renouauit. Qui cum deinde post multa ludibria non diu superstes fuisset, etsi Henricus F. iam confirmato Imperio, postquam serò tandem cum Phrygibus sapiens, in quas se angustias coniecisset, ut nimum Pontifici obsecundando Imperatorum iura labefactasset, intelligere cepit, in Ecclesiasticas di-

gnitates eius à Paschali repetiit, frustra tamen hoc fuit: atque anathematis fulmine propterea ipse etiam ictus, & in summum dignitatis suae & fortunarum discrimen adductus, diplomate id confirmare Calixto II. compulsus fuit. Tentauit aliquantopost simile quiddam successor LOTHARIUS: sed dirarum Pontificiarum & barbararum nouarum formidine, cum nonnihil etiã D. Bernardi precibus largiretur, rursus destitit. Iamq; parte hac Pontifices superiores, urgere mox alterum ab Hildebrando intentatum Imperatoribus iugum de iure Imperij ad ipsos pertinente, ubicunque comode potuere, non cessarunt. Quod licet in se etiam tentare ausum Adrianum IIII. masculè retuderit FRIDERICVS Barbarossa, neque Henricus VII. sibi à Cardinalibus obtrusum insurandum, quo Pontifici deuinciretur, prestare voluerit, res tamen per Clementem V. eò deuenit, ut formulam ille iuramentum solennis promulgarit, & Clementinis suis inseruerit. Vnde fieri hodie & paulo superiore atate videmus, ut cum Pontifices antè Caesares dominos agnoscere, & in verba horum iurare cogentur, nunc vice versa prestare hoc Pontificibus Caesares teneantur.

HÆC cum ita sint, & eam Hildebrandus, eam Henricus causam propugnauerint, ceu tenebris quibusdam de mentis acie discussis, aliter de illis nos iudicare, necesse fuerit. Et patet iam hinc temporis illius vesania, patet scriptorum ipsorum improba peruersitas. Cui hoc addo, redire inde suum magistratum summo, qui Caesaris est, honorem, huiusq; vindicari existimationem, vindicari pro re-pub. susceptos labores honestissimos. Quemadmodum cõtra in reprehensionem iustam incurrit proterua & malitiosa Hildebrandi ambitio: Qua id Imperio inflicto vulnus fuit, cui cicatrix obduci nunquam potuerit, & imperatores ipsos in ordinẽ redactos non modica seruitute obstrinxerit. Quid? quòd eiusdem scelere data in re Ecclesiastica turba grauisima, abolito, ut diximus, penitus sacerdotum coniugio: Vnde quæ calamitates orbem Christianum inundarint, plus satis iam ab aliis demonstratum est, & agnoscere id tandem ipsi Pontifices cepere, qua de re Pij II. & Pauli II. nota exempla: prodiitq; tandem ex eadem veluti officina recens ista omnibusq; modis execranda Alombratorum in Hispania secta.

CÆTERVM qui de HENRICI Caesaris & HILTEBRANDI historia peculiaribus scriptis explicarunt, quantum quidem mihi constat, aut videre contigit, duo è veterioribus extant præcipue: de Henrico auctor ἀνώνυμος, de Hildebrando Benno Cardinalis: Quibus eo maior deberi fides videtur, quòd per ea tempora vixerint, quòd non audita, sed visa, & quorum adeò pars fuere, commemorent. De auctore ἀνώνυμος, ut ne quis fuerit, sciatur, sua ipse timiditate fecit. Cum enim in usum priuatum Historiam illam, aut, si cui de argumento magis denominatio isthac placeat, apologiam conscripisset, ea lege cū amico communicauit, ut is vel supprimeret, vel si ederet, nomen suum tegetet: veritus nimirum & hostium Henrici iniurias, & toti mundo tunc formidabile Pontificij anathematis fulmen. Bennonis παρρησία quin veritas expresse-rit, dubium nullum est: Et si oratio ipsius minus bona, & expositionis contextus perturbator est, sic ut farraginem potius quàm historiam dicere possimus. Fuerit quod & hoc quispiam meritò in eo desideret, quòd de natalibus Hildebrã-di, &

di, & prima atatis studiis, nihil habet. De quibus quæ in nostris Annalibus reperissem, breuiter hinc infero. Natum illum ferunt loco humili, hoc est, patre fabrico materiario, homine Senensi. Cui cum adhuc puer ligna cadenti ad pedes luderet, hoc futurae potentiae præsagium edidit, quòd seu casu seu præstigiis quibusdam, quibus postea deditissimus fuit, reiectanea in litterarum formas, quæ Psalmi 72. versus hunc exprimerent: Dominabitur à mari usque ad mare, cõposuit. Isthuc enim & accipere tum pater iussus fuit, & postea euentus comprobauit. Vixit deinde aliquantisper in Imp. Cas. HENRICI III. aula: Cui ex somnio quodam suspectus factus (viderat enim per quietem Caesar, domum suam ab eo oppugnatum iri) cum emergere ibi nõ posset, cucillum sumit. A quo tempore, quæ ambitionis insana conatu suscepit egeritq; magis compendiaro quàm historico stylo, Benno pertexit, & ita pertexit, ut monstrum hoc, in Ecclesia & Imperij perniciem natum, iustis depingere videatur coloribus.

QVIA autem utriusque scripti iam pridem exemplaria desiderabantur, & lectio auidè expetebatur à plurimis, repetere nobis editionem ex iis exemplaribus, quæ nancisci potuimus, visum fuit: Cum stimulum adderet, quòd alicubi nõnullam fortuna nostra imaginem (modò tamen comparare magnis parua licet) recognosceremus. Cui opera nostra tuum quasi patrocinium addidi, VITE WINSEMI, V. Cl. atque ampliss. quòd ad reliqua doctrinarum studia, quibus & summorum Principum tibi fauorem conciliaasses, & famam nominis inter homines doctos promeruisses illustrem, etiam historia tractationem adijcere non ignauam soleres: Quandoquidem ab excellentissimi & felicissimi ingenij solertia facile perspiceres, ut in artibus intelligi regule & præcepta absque exemplorum prolatione & usu nequeunt, ita & civilem prudentiam præcipue historiarum exemplis niti, expoliri & confirmari. Accessit deinde causa altera, quòd ex gente ea genus & originem duceres, in qua Henricus IIII. floruisset: nec cui, patriæ amantissimo, tantus Princeps hospes ingratus futurus videretur. Quod si & hoc de me adijcere par est, ea scilicet extant in me merita tua, ut cum referenda gratia non sim, ad voluntatis memoris edendam testificationem tenear. Ergo officium nostrum ita accipias, ut nos tui obseruantissimos benevolentia complecti solita, mihiq; perspectissima, & ornare officii, pergas, & obsecro. Quæ mea erunt partes, has eo studio ea fide tuebor, ut nihil fuisse mihi antiquius intelligas. Bene feliciterq; vale.

Francofurto ad Viadrum, VIII. Cal. August.

CIO. IO. XXC.

a iiij

VITA HENRICI III. CAESARIS AVGVSTI, DVCIS BAVARIÆ VII. PAVLO POST MORTEM ILLIVS à quodam eius temporis conscripta.

PROOEMIUM.

Auctoris
rhreni.

Communi-
catio.

Dolor.

Occupatio.

¶ Tum de-
nique homi-
nes nostræ
intelligim^{us}
bona, cum
que in pote-
state habui-
mus, ea ami-
simus.

VI s dabit capiti meo aquam, & fontem lachrymarum oculis meis, vt lugeam non excidia captę vrbis, non captiuitatem vilis vulgi, non damna rerum mearum, sed mortem Henrici Imperatoris Aug. qui spes mea & vnicum solatium fuit, imò vt de me raceam, qui gloria Romę, decus Imperij, lucerna mundi extitit? Erit posthac mihi vita iocunda? erit absque lacrymis dies aut hora? aut tecum, ò dulcissime, potero illius mentionem habere sine fletu? Ecce dum scribo, quod dictauit impatientia doloris, cadunt lachrymę, madent fletu literę, & quod notat manus, diluit oculus. Sed forsitan impatientiam doloris mei redarguis, & vt fletum meum reprimam, ne fortè iis, qui de morte Imperatoris gaudent, innotescat, instruis. Rectè me doces, fateor: Sed non possum imperare mihi, quin doleam, non possum me continere quin lugeam, licet in me furorem suum exacuunt, licet me membratim discerpere cupiant: dolor timere nescit, dolor illatas pœnas non sentit. Nec ego solus mortem eius lamentor: hanc Roma plangit, hanc omne Romanum imperium deflet, hanc in commune diuites & pauperes, præter insidiatores potentia vitęq; eius, lugent. Nec mihi priuata doloris causa est: publicam lamentari cladem pietas me cogit. Nam illo recedente, iusticia terras reliquit, pax abiit, fraus in locum fidei subintravit, chorus laudantium Deum conticuit, solennitas officij diuini siluit, vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum non auditur: quia qui hæc omnia solenniter ordinauit, non inuenitur. Monasteria patronum suum, claustra patrem amiserunt, quibus quid commodi quid honoris ipse conferret, nunc demum agnoscitur, cum extinctus ea non tenet. Ergo claustris omnibus vera dolendi causa subest: Nam cum illo sepulto gloria eorum sepulta est. Heu Moguntia, quantum decus perdidisti, quæ ad reparandam monasterij tui ruinam talem artificem amisisti? si superstes esset, dum operi monasterij tui, quod inceperat, extremam manum imponeret,

DE VITA HENRICI III.

imponeret, nimirum illud illi famoso Spirensi monasterio contenderet, quod ille à fundo fundatum vsque mira mole & sculptili opere compleuit, vt hoc opus super omnia regum antiquorum opera laude & admiratione dignum sit. Qualem etiam ornatum ex auro, argento, lapidibus preciosis & sericis vestibus illi monasterio cõtulerit, difficile est credere, nisi cui contingit & videre. Vobis quoque, ò pauperes, vel maxima causa dolèdi est: nam nunc demũ pauperes facti estis, cum paupertatis vestrę consolatorem amisistis: ille vos pauit, ille manibus suis lauit, ille nuditatem vestram texit: non ante ianuam, sed ante mensam eius Lazarus iacuit: nec micæ, sed regias delicias expectauit. In ipsa mensa famem & fœtorem vlcerosi non abhorruit, cum minister mensę contra fœtentem nares corrugaret, aut obstiparet. In cubiculo eius cæci, claudi, & diuersis morbis confecti iacebant; hos ipsemet excalceabat, hos collocabat, hos de nocte confurgens tegebatur, nec abhorrebat vel eius tactum, quem ægritudo compulerat vsque ad sordidandum lectum: iter eius pauperes præcedebant, comitabantur, sequebantur: quorum curam tametsi suis intimis commendasset, ipsemet tamen eos tanquam nulli commendatos curabat. Sed & per curtes suas vsquequaq; stipendia pauperibus disposuerat, quorum numerum & obitum ipse scire voluit, vt & defuncti memoriam ageret, & in eius locum alterum subrogatum nosset. Sed quando sterilitas anni famem indixit, multa millia pauëda suscepit, verè memor verbi dominici præcipientis: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiãt vos in æterna tabernacula. Quid putamus quo dolore pauperes afficiuntur, cum hæc bona, quæ enumerauimus, se habuisse, & nunc non habere, recogitant? Quis enim illis hanc humanitatis curam impendit? quis quærat vbi æger cubet, vel quid alimenti postulet? quis amplius iis misericordiæ officiis inferuit, quibus Henricus Imperator inferuiuit? O virum pietatis & humanitatis laude insignem! Imperauit mundo, pauperes illi: Mundus illi, pauperibus ipse ministravit. Hæc de bono misericordiæ in pauperes, quos multum amaui: & quod ab hominibus abscondi non potuit, non pro dignitate facti, sed pro facultate ingenij primò locuti (quis enim scire posset, quæ solo DEO teste peregit?) de aliis quoq; virtutibus, quibus claruit, aliqua dicamus: Nam omnia dicere non sufficimus. Nemo miretur, si luctui mortis eius vitæ quoque eius læta gesta immisceam, cum hic mos dolentium sit, vt cum extinctum amicum lugent, totam eius retro vitam & mores in argumentum doloris sui edisserant. Itaque iuuat me de eo scribere, iuuat indulgere dolori, & mortuum flere, qui dum viueret gaudium meum fuit. Ille modò personam Imperatoris, modò tanquam militis gerebat: ex vno generis dignitatis, ex altero documentum præbens humilitatis. Tam subtilis ingenij tamque magni consilij fuit, vt dum sententia principum vel in causa decernendi juris, vel in tractandis regni negotiis hasita-

Fanum Spi-
rense.

Henric. III.
benignitas
& comitas
erga ege-
nos.

Virtus bel-
lica.

Solertia.

HISTORIA DE VITA

ret, ipse cito nodū solueret, & quid equius, quid vtilius esset, tanquam ex ipsius arcano sapientiæ sumptum, edocent. Intendebat aliorum verbis, ipsemet pauca loquebatur: nec prius ad sententiam erumpebat, sed aliorum expectabat. In cuius vultum aciem oculorum suorum fixisset, eius animi motus perspiciebat, videbatque tanquam lynceis oculis, siue aduersum se cor odij, seu gereret amoris. Nec illud laude vacat, quod in turba procerum ceteris eminentior & maior seipso videbatur, & quod in vultu terribile quoddam decus præferebat, unde intuitus aspicientium tanquam fulmine reuerberaret, cum inter domesticos suos, & raram turbam, vultu placidus & statura æqualis appareret. Non solum potentes imperij sui metuebant eum, sed & reges orientis & occidentis adeo fama eius perterruit, vt antè tributarij sint facti, quàm victi. Ipse Rex Græciæ vt metum dissimularet, amicitiam eius expetebat, & quem futurum hostem timuit, muneribus ne fieret hostis, præuenit. Testatur hoc aurea tabula Spirensis altaris, tam artis nouitate, quàm metalli pondere miranda, quam Rex Græciæ dum Imperatoris votum & studium circa Spirensē monasterium feruere cognosceret, nobile donū & tam eo qui misit, quàm cui mittebatur, dignissimum transmisit. Sed & Rex Africæ quia potentiam Imperatoris timuit multum, eius fisco multum addidit. Oppressores pauperum oppressit, raptores in direptionem dedit, contra se contumaces, contraque suam potentiam se leuantes, adeo retudit, vt in posteris eorum regiæ vindictæ vestigia vel hodie compareant: quo nimirum facto & suis in præsentem, & Imperij rebus in futurum prouidit, vt discant non disturbare pacem, non armis imperium vexare. Hic velim abrumpere stylum: nam ventum est ad factiones, ad fraudes & scelera, de quibus vera scribere periculum, falsa crimen est: hanc lupus, hanc canis vrget. Quid igitur faciam? eloquar an fileam? manus incipit & dubitat, scribit, & renuit, notat & delet, vt penè ignorem, quid velim: Sed turpe est inceptam materiam mutilatam relinquere, & caput absque manibus pinxisse. Pergam igitur, vt cœpi, constans & securus inde, quod fides tua ea mihi perspecta est, vt hæc scripta nulli detegas, aut si qua foras exierint, autorem non prodas.

HENRICI III. CÆSARIS AV-
GVSTI VITA.

HVM Imperator Henricus, de quo nobis sermo est, patri suo gloriosissimo Imperatori, tertio Henrico, adhuc puer succederet in regnum (nam illo paruulo pater naturæ concessit) regno priorem statum adhuc tenente, non bella pacem disturbabant, non classica quietem rumpebant, non rapina grassabatur, non fides mentiebatur. Adhuc iustitia sui vigoris, adhuc potestas sui iuris erat. Hunc beatum regni statum Agnes Imperatrix serenissima, virilis ingenij scæmina, multum iuuuit, quæ vnâ cum filio Rem-

Prudentia
& sagacitas.

Statura herosica atque auctoritas.

Rex Græciæ.

Rex Africae.

Henrici in facinorosis plebibus seueritas.

Auctor vel historiae vel nomē suum sicut suppressus.

Status Imperij post mortē Henrici III. Cæs.

Agnes Augusta.

HENRICI III. CÆS.

II

Rempubliam pari iure gubernauit. Sed quoniam ætas immatura parum timori est, & dum metus languet, audacia crescit, pueriles anni regis multis suggerebant animum sceleris. Igitur quisque nitebatur maiori se æqualis, aut etiam maior fieri: multorumque potentia scelere creuit. Nec legis metus vllus erat, quæ sub rege paruulo, paruulam auctoritatem habebat, & vt omnia licentius facere possent, primo puerum matre spoliabant, cuius maturam sapientiā, grauesque mores metuebant, illud causantes, non decere regnum administrari a scæmina, cum multæ reginæ legantur administrasse virili sapientiā. Sed postquam rex puer de sinu matris abstractus in manus principum nutriendus venit, quicquid illi præscriberent faciendum, vt puer fecit: Quem volebant, exaltauit, quem volebant, deposuit, vt regi suo non tam ministrasse, quàm imperasse merito dicantur. Cum regni causam tractabant, non tam regi, quàm suæ causæ consulebant: Idque præcipuum eis fuit in omnibus quæ agerent, ante omnia suum quæsitum facere. Fuit hæc perfidia vel maxima, quod eum quasi sub sigillo seruandum in puerilibus actis suæ potestati relinquebant, vt & sic elicerent ab eo, quod affectabant. Sed cum in eam ætatis & ingenij metam euassisset, vt quid honestum, quid turpe, quid vtile, quid non, discernere posset, retractans quæ suggestionem principum inductus gessisset, multa quæ gesserat, damnauit: Et ipse iudex sui factus, ex iis mutanda mutauit. Prohibebat quoque bella, violentiam & rapinas. Nitebatur pulsam pacem & iusticiam reuocare, neglectas leges restituere, & sceleris licentiam rescare. Quos assuetos sceleri, per edictum coercere non potuit, per censuram legis & jus curiæ, mitius tamen quàm culpa exigeret, correxit. Quod illi non iusticiam sed iniuriam putantes, & qui per omne nefas ruebant, frena pati respuentes, qualiter eum vel extinguerent, vel priuatum facerent, consiliis incumbabant, non recolentes se debere ciuibus suis pacem, regno iusticiam, regi fidem. Igitur Saxones, gens dura, bellis aspera, tam præceps ad arma quàm audax, vendicans sibi prærogatiuam laudis ex incepto furoris, repente super regem armis ruebant. Qui cum paucis contra innumeros armatos, confingere periculosum existimans, vix elapsus vitam laudi, salutem fortunæ prætulit. Ita que videntes inceptum suum votis non respondisse, ossa filij regis: nec dum enim Imperator factus erat (ô inhumanam mentem, ô probrosam vindictam!) effodere. Qua vtraque iniuria grauiissima rex commotus, exercitum contra illam gentem duxit, conflictum, vicit: Vicit, inquam, aciem contra se instructam, non obstinationem erectam. Nam licet eos in pugna congressos vinceret, victos fugaret, fugatos persequeretur: licet bona eorum deuastaret, munitiones euerteret, & omnia quæ victori libent, faceret, non tamen ad deditionem cogi potuerunt. Iterum cum inde digressus, reparato in breui exercitu, eos inuaderet, diffidentes viribus suis, vt pote in priori bello grauissimè contusis, quod saluti proximum erat, se dedidere, spe-

Occasione barum.

Henric. III. puer a matre abductus, omnia ad aliorum præscriptum agit.

Corruptur nimia captatorum indulgentia.

Excepheus adoleſcētia peccata corrigis.

Vocatur in odium.

Saxones in armis.

Sepulcrum filij Henrici isolatum.

Saxonum acies non obstinatio vicia.

12
 rantes regem sola deditioe contentum gratiam suam facile donaturum. Sed longè præter spem euenit: nam rex eos exilio addictos, in alienas terras misit, vbi dura custodia cōstricti, relaxationis edictum expectarent. De quo exilio alij fuga elapsi, alij propter pecuniã à custodibus dimissi, dum ad patriam & domum suam repedassent, recenti coniuratione se inuicem obligabant, vt parati essent, antè mori, quàm denuo deditioe subiici. Sed & validior eorum coniuratio facta est, quia nonnulli Longobardorum, Francorum, Bauarorum, Sueuorū, data & accepta fide, illis conglutinati sunt, qui regem bellis vndique pulsarent. Videntes autem regem bellis tangi posse, non deiici: vexari, non superari: quippe cuius robur adhuc erat inexpugnabile: vt vires eius extenuarent, cōfictis cōscriptisq; super eo criminibus, quæ pessima & immundissima potuit odium & liuor excogitare, & quæ mihi scribenti & tibi legenti nauseam pararent, si ea ponerem, vera falsis miscentes, apud Romanum pontificem Gregorium septimum eum deferebant: non decere tam flagitiosum, plus notum crimine quàm nomine, regnare: maximè cum sibi regiam dignitatem Roma non contulerit: oportere Romæ suū ius in cōstituendis regibus reddi: prouiderent Apostolicus & Roma ex consilio principū, cuius vita & sapientia tanto congrueret honori. Quæ surreptione delusus Apostolicus, simul & honore creandi regis, quem sibi fallaciter obtulerat, impulsus, regem banno innodauit, & Episcopis aliisque regni principibus, vta communione excommunicati regis se retraherent, denunciavit: Secitò venturum in Teutonicas oras, vbi de negotiis Ecclesiasticis & potissimum de regno tractaretur. Quin etiam & hoc addidit: absoluit omnes à iuramento, qui fidem regi iurauerant, vt contra eum impelleret absolutio, quos fidei tenuit obligatio. Quod factum multis displicuit (si cui displicere licet, quod Apostolicus fecit) & asserunt, tam inefficaciter quàm illicitè factum quod factum est. Sed non ausim asseriones eorum ponere, ne videar cum eis Apostolici factum refellere. Mox & Episcopi, tam illi quos amor, quàm quos timor in partem regis traxerat, metuentes ordini suo, ab eius auxilio se pleriq; retraherant: quod & maior pars procerum factitabat. Tum verò videns rem suam in arcto sitam, inuito tam occulto quàm astuto consilio, subitum & inopinatum iter in occursum Apostolici arripuit, vnoq; facto duo peregit, scilicet & banni solutionem accepit, & suspectum sibi colloquium Apostolici cum aduersariis suis ipse medius interceptit. Pro imposito sibi crimine parum respondit: Quia ad accusationem inimicorum suorum, etsi vera fuisset, nõ sibi respondendum asseruit. Quid vobis profuit hoc egisse, vt banno illigaretur, cum de banno solutus potentia sua potenter vtatur? Quid vobis profuit, eum fictis criminibus accusasse? cum accusationem vestram facili responso, vt ventus puluerem, dissipauerit? Imò quæ dementia vos contra regē vestrum & orbis rectorem armauit? Nihil cōiurata vestra malignitas proficit, nihil

Infelix deditio.

Inde nata conspiratio & rebellio.

Henricus accusatur Gregorio VII. Papa.

Declaratur absentis.

Oscelestum institutum.

Defectiones ex anathemate.

Henrici ad Papam profectio & expiatio.

Apostropho ad Cesaris aduersarios Sehemens.

13
 nihil peragit. Quem DEI manus in regno firmavit, vestra deiicere non poterit. Vbi fides, quam illi iurastis? Quare beneficiorum, quæ regia liberalitate contulit in vos, obliti estis? Vt imini vel adhuc sano consilio, non furore, pœniteat vos incepti, ne fortior vobis superueniens vincat vos, & pedibus suis conculcet vos, & ea vindicta feriat, quæ futuris seculis demonstret, quid regia manus valeat. Saltem vos, ô Episcopi, videte ne pereatis de via iusta, videte ne transgressores fidei promissæ fiatis: alioqui quid consequatur vos ipsi nostis. Igitur rex ab Apostolico digressus, benedictione pro maledictione accepta, Rudolfum Ducem super se regem creatum inuenit. Qui audita regressionis eius fama, antè paratus ad fugam quàm ad pugnam, antè pulsus quàm victus, in Saxoniam fugit. Facile est regnum accipere, difficile tueri. Sed nulli mirum sit, virum in rebus bellicis exercitatum & strenuum tunc fugisse: Quia sæpe iustior & victrix causa fortes in metum mittit & in fugam. O auaritiam, pestem pessimam, quæ bonos mores transuertit, & sæpe ipsas virtutes ad vitia trahit. Iste Rudolfus Dux eximius, vir magnæ authoritatis & laudis in toto regno, veri rectique tenax, fortis in armis, denique spectatus in omni genere virtutum: Iste, inquam, auaritia, quæ vincit omnia, victus, & supplantator domini sui factus, fidem incerto postposuit honori. Fuere tum qui dicerent, ab Apostolico eum immisissum, nec vnquam tantæ virtutis virum magis auaritiæ quàm consilio cessisse. Et hoc in argumentum sumebant, quòd Apostolicus tacuit, dum post absolutionem regis Rudolfus regnum inuasit: iuxta illud Comici: Qui tacet, satis laudat. Itaque rex cedente Rudolfo, cuius caput, si deprehensus esset, vindex gladius dignè rotaret. Bauariam, Sueuiamque inuasit, & coniurationis aduersum se socios vastauit, munitiones eorum fregit. Nec tamen pro iniuriæ suæ materia se vindicabat, sed sciens in vltione freno vti, longè infra metam culpæ cohibebat habenas vindictæ. Sed Rudolfus vt dedecus fugæ virtutis facto recompensaret, Wirtzburgensem ciuitatem obsedit, vbi tamen fraude magis quàm virtute pugnatum est. Nam cum rex ad propellendum hostem exercitum conuocasset, instructa amborum partium acie, & primis inter se prælia miscentibus, quidam equites regiæ partis mercede conducti, qui se regis lateri quasi fidi clientes applicuerant, subito in ipsum arma verterunt: Sed ære munito corpori liuorem, non vulnus inflexerunt. Heu miserum, quibus precium & sceleris causa fuit & necis, quos vno in loco & crimen inuoluit & vindicta. Nam eos tot vindices dextræ in frustra concidebant, vt in eis humani cadaueris figura periret. Fit tumultus, exoritur clamor, spargitur rumor, regem interfectum: Quo rumore perterritus exercitus fu-

Rudolfus Henrici amicum.

Frangitur attollit Greces in milite causa, Quasi in se subest, excutit arma pudor.

Papa uulnere in pectore percussus.

Henrici & Rudolphi bellum civile.

Prælium Wirtzburgense.

Auri sacra fames quid non mortalia cogis Perora?

b

git, hostis insequitur. Et quoniam in equis equitum salus, solis pedibus miserabile fatum incubuit. Ideoque victoria quanto maior, tanto minoris tituli fuit. Sic hostis vrbe capta, impositoque praesidio, in Saxoniam regressus est. Quid improbe tibi profuit, vel indiscreta caedes fugientis vulgi, vel fortuna captæ vrbis, cum nec vrbe diu, nunquam autem regno potiaris? Rex enim breui post tempore cum exercitu reuersus, ereptam urbem recepit. Nam ij quibus provincia vrbis tuendæ tradita fuerat, ex vrbe profugerant. Postea Saxoniam cum exercitu sæpius ingressus, aut victor aut æqua manu recessit. Sed ad vltimum reuersus, tam notanda quàm felici victoria vicit; magnūque mundo documentum datum est, vt nemo contra dominum suum consurgat. Nam abscissa Rudolphi dextera dignissimam periurij vindictam demonstrauit, qui fidem domino suo regi iuratam violare non timuit: & tanquam alia vulnera non sufficerent, ad mortem accessit etiam huius membri pœna, vt per pœnam agnosceretur & culpa. Sed & aliud notandum in illa victoria contigit, videlicet quod tam victor, quàm victus exercitus: Nimirum hoc ordinante desuper diuina clementia, vt post ruinam capitis ex altera fuga tolleretur nefas alternæ cædis. Sed gens dura nec damno monita est, nec signo, quin potius vt obstinatione vinceret, quod manu non poterat, Hermannum nouum sibi regem constituit, qui & ipse nouo modo periit. Nam cum Saxones eum de terra sua proturbarent, quicquid illud fuerit, quod eis in illo displicuit, reuersus in patriam suam, portans inane nomen regis, ad Hermannum Treuirensis Episcopum se contulit, quem etiam ad ausum sentiendi contra regem inexpugnabilis munitionum firmitas impulerat. Quanta potentia regis, qui alendus fuerat non ex suis, sed ex opibus alienis? Quadam die cum iter ageret, incidit animo suo iocus ille, vt ad castellum, quo ituri erant, sub specie hostium ruerent, & quæ audacia, quæ virtus animis defendentium inesset, tentarent. Quam mirabilem viam, quam inopinam sæpe inuenit, quod futurum est vt fiat? Cumque portam absque claustris & absque custode repertam irrumperent, aliis qui intus erant raptis armis viriliter contra procurrentibus, aliis latebras eneruiter quærantibus, fœmina sexu, fœmina non animo, quæ in turrim euaserat, molarem in caput regis demisit: Et sic ille manu fœminea, vt mors eius turpior esset, occubuit. Sed vt hoc dedecus dealbarent, fœminæ factum in virilem personam ex composito transfulerunt. Post hanc regum fortunam in creatione regum diu hæsitatum est, & casus præteriti metus erat futuri. Vicit tandem cu-

Wirtzoburgum ab hoste recuperatur.

Bella Henrici in Saxonia.

Rudolphus periturus dextram & vitam amittit.

Hermannus Rudolpho rogatus.

Eiusdem miserabilis scriptum.

dem cupiditas, & Ecbertum Marchionem ad ambitum regni forti manu impulit, qui tamen in morte serò didicit, quod alter ex alterius damnis instrui possit. Vrbs erat in Saxonia, quæ quia fortunam regis prospero ire cursu videbat, in partes eius se conuerterat, præsumens fiduciam & ex loci sui firmitate & ex regia subuentione. Quod indignè ferentes Saxonum proceres, urbem obsidione vallabant. Marchio verò Ecbertus, qui spe potiundi regni intumuerat, vt se accommodaret ad id, quod affectabat, maiori super omnes robore ad obsidionem illam ibat, præmissaque multitudine cum paucis ipse sequebatur. Quem deuiantem à publica via, ne fortè incideret in hostes (quis enim tam potens qui hoste careat, aut qui hostiles insidias non metuat?) latens semita per quoddam arbutum duxit. Quàm occulta iudicia tua DEVS, quàm miro ordine & abscondis quæ facturus es, & aperis quod abscondisti! Iam meridianus ardor solis equos equorumque fessores vrebatur, & vt fit, sitim æstus accendebatur. præterea tam grauis sopor fessis obrepserat, vt colla somno languida penderent, & equi frenis non fessis liberam viam carperent. Haud procul in recessu saltus solitarium molendinum conspexere, quò diuertentes sopori se dedere, misso interim molendinario, qui de villa potum sitientibus afferret. Qui dum imposito scapulis suis vtre festinaret, aliquos scutatos ad prædictam obsidionem tendentes obuios habuit, qui erant occultè fideles regis, licet aduersæ partis. A quibus interrogatus vnde prodiret, quò tenderet, cur tam anhelus properaret, nesciens calare, quod sciebat, hospitem suum & causam itineris indicauit. Qui stupefacti, seu metu, seu potius gaudio, versantes inter se quid agerent, quid periculi, quidque præmij, quid virtutis, quid laudis, quid fidelitatis inesset, si tam magnum hostem regis fetirent: occasionem illam non frustra sibi oblatam: maximam virtute per maxima discrimina probari: incitatis alternatim animis, immixtis equis ad molendinum properabant. Sed peruenerunt antè votis quàm equis. Incepta est pugna, quæ diu dura fuit & dubia, quia virtute pares & numero congressi, hi pro laude, illi pro vita pugnant. Regis tamen fortuna vicit, & hostis ferocissimus non in acie sed in molendino peremptus turpiter iacuit. Felix nimium es, & multi semper nominis mola, ad quam trahit homines non tam tuum volubile officium, quàm fama, quæ & molendo pugnam illam narras, & narrando molis. Sic ille conuentus Procerum confusus, proinectum soluit, sic ab obsidione infecto negotio recessit. Itaque res regis in altiore & feliciorem statum se quotidie promouebant: aduersariorum autem eius deorsum vergebant, & omne eorum inceptum in turpem exitum desinebat. Cum ergo cernerent nullum se habere successum, nec in armis, nec in electione regum; iterum se conuiciis armauerunt, & eum apud Apostolicum præter alia multa

Ecbertus Marchionis ambitus.

Nex in molendino.

Henricus ab amicorum occasione iterum Papa accusatur.

16
 & nefanda criminati sunt, quòd reges christianissimos, quos ipsi non sine auctoritate Apostolici creassent, ille ob crimen suum extorris à regno factus, occidisset, regnum sanguine vsurpasset, igne, præda, ferro cuncta vastasset, & tyrannidem suam aduersus Ecclesiam & regnum omnibus modis exercuisset. Ad quorum criminationem Apostolicus eum iterum banno, vt ipsi iactabant, illigauit. Sed non magni ponderis ille bannus habebatur, eo quòd non rationis sed arbitrij, non amoris sed odij esse videretur. Cernens autem rex Apostolicum ad hoc tendere, vt se regno priuaret, nec alia sua obœdientia contentum, nisi vt regno renuntiaret, ex obœdientia in rebellionem, ex humilitate in tumorem relabi coactus, hoc Apostolico facere parabat, quod Apostolicus sibi facere intenderat. Cessa obsecro, Rex gloriose, cessa ab hoc molimine, vt Ecclesiasticum caput de suo culmine deiicias, & in reddenda iniuria tereum facias. Iniuriam pati felicitatis est, reddere criminis. Quærebat itaque rex causas & occasiones qualiter eum eiiceret, inuentumque est eum Rom. sedem olim abiuratam insedis: quam idcirco abiurauerit, quia ad eam dum archidiaconus esset, adhuc viuente domino suo per ambitionem aspirare voluerit. Vtrum hæc vera sint an falsa, parum comperi: alij asseriebant, alij figmentum esse dicebant: vtrisque Roma fuit in argumentum: his, quòd Roma mundi domina nunquam pateretur tale nefas: illis, quòd ea cupiditatis ancilla facile permetteret ob precium omne nefas. Mihi autem in medio res relinquenda est, cum incerta nec possim defendere, nec ausim affirmare. Igitur cum exercitu Romam pergebat, proterens in via quicquid obstabat, oppida fregit, tumida pressit, ardua curuauit, factiones dissipauit, in cuius aduentu Roma persuasa, quæ debuerat honores, arma, tanquam Pœnus Hannibal Alpes transcendisset, parabat, & regi suo velut hosti portas præcludebat. Vnde rex iusta commotus indignatione, urbem obsidione (quæ res postulabat) occlusit, & qui sibi aditum, illis exitum negauit. Missi circumquaque qui castella frangerent, villas euertent, bona diriperent: provinciæque nocuit foris, quod Roma seclauferat intus. Foris bella, intus metus erat, vndique machinæ surgebant: hinc murum aries pulsabat, inde miles scalis ascendere parabat. Contra qui in vrbe erant, tela, saxa, præustas fudes, ignemque iactabant, interdum egressi, comminus committebant, vtrinque fortiter pugnatum est: hos causa, illos periculum fortes fecit. Quadam die cum exercitus vterque pugna æstuque fessus, circa meridiem sopori se dedisset, nec speculator (vt fortuna voluit) vigilaret, vnus ex scutariis propius ad murum, vt pila legeret, accessit. Cumque erectis & intentis auribus explorasset, intus neminem adesse (nam murum & propugnacula vacua cernebat) adiutus & animi confidentia, & corporis

Inde iterum dura.

Talis.

Roma cupiditatis ancilla.

Henrici expeditione in Papam.

Obsidio Romæ.

Vide historiam de V. p. p. G. c. c. f.

17
 poris leuitate, manibus & pedibus sursum enitebatur, donec tandem muri summitatem apprehendit. Tum verò cum iactatis circumquaque oculis neminem videret, inter spem & metum positus, toto corporis motu fociis innuebat, vixque se à clamore, cum tardius inuentem atenderent, abstinebat. Qui raptis armis & scalis properantes, citiusque (vt aiunt) dicto murum superantes, captam urbem serò defendentes interficiunt, capiunt, fugant. Deditur iam rex reclusum portarum aditum, vbi & sequens à præeunte tardaretur, & præcedens à sequente premeretur: sed in vltionem temerariæ præclusionis iussit, vt fracto muro, tam latum sibi ingressum panderent, quò totus exercitus æquato iunctoque latere se simul immergeret. Igitur vbique mors, vbique luctus erat. Roma contremuit, dum impulsæ turrium altitudo corruit. Fugit Apostolicus, & qui omnes in periculum impulerat, omnes in periculo deseruit. Tandem Romam præsumptionis suæ pœnituit, & quæ prius meruisse poterat, vt à Rege donis honoraretur, nunc ingenti pecunia apud regem vix obtinuit, ne tota subuerteretur. Mox sedatis omnibus, Rex causam cur venisset, in publicum protulit, quod de Apostolico crimen accepisset, retulit: multis hoc ita factum confessis, Clementem Papam ad electionem omnium instituit: à quo ipse communi omnium fauore consecratus Imperator, & patricius factus, Romæ se per aliquod tempus, dum omnia in solidam reformaret concordiam, continuit. Nec prætereundum, quod & relatio fidelium personarum in Teutonicas oras diffamauit, & ipsa Roma asserit. Imperator consueuerat quoddam oratorium orationis causa frequentare, & nullum diem, quin veniret, prætermittere. Elegerat autem sibi in eodem auditorio locum orationi familiarum, vbi tanto intentius, quanto secretius orationi vacaret. Hanc eius consuetudinem dum quidam profanæ mentis attenderet, seu propria seu potius aliena instimulatus nequitia, grande saxum super trabem ad feriendum desuper caput Imperatoris posuit, sublataque de laqueari tabula, qua caput Imperatoris recta despiciebat, mittendo ponderi foramen aperuit, demisso fune sæpe explorans, ne saxum in cadendo falleret. Postquam satis exploratum est, minister doli sursum in nocte scandens, desuper obseruabat, dum Imperator staret ad orandum in loco quo consueuerat. Tamen ille audius alieni exitij, sed nefcius sui, cum pondus in caput Imperatoris libraret (Imperator autem parum se de loco mouerat) cum pondere infelix ipse pondus illo Imperatore cecidit. Per totam Romam citò res innotuit, & plebs, quæ non facile sedari potest, dum nota fuerit, inuito Imperatore, semianime corpus per rupes per saxa tractum, in frustra discerpit. Tum verò cuncti rem signo non euentui assignantes, fide & animis Imperatori deuinctiores facti sunt: & inimicum consilium non solum illi fideles firmavit, sed & multos ex inimicis fideles fecit. Sicque dum nocere studuit, profuit. Denique Imperator omnibus Romæ composi-

Roma expugnatur.

Papa fugat.

Exanctio.

Henricus Imperator patricius renuntiatur.

Petitur frastra insidij.

Regreditur rebus copositis in Germaniam.

18
 tis, impositoque vrbi præsidio, ne ei fidem mutaret, nouæ dignitatis apicem gerens, in Teutonicum regnum reuersus est. Sed nulla fortuna longa est. Nam hi, quos Imperator Romæ præsidio imposuerat, ægritudine correpti, quam & locus & tempus intulerat (erat enim æstas) ne vno quidem superstite mortui sunt. Tunc Roma iugo præsidij sublato, compos arbitrij sui facta ad ingenium rediit, & resumptis aduersus Imperatorem armis, pulso Apostolico alium constituit. Nam ille prior Gregorius à vita discesserat. Quod vbi Imperatori compertum esset, iterum aduersus Romam exercitum promouit. Sed in Italiam veniens, cum legati à Roma pactum pacis ferentes occurrerent, & cum inimici moliminis fama sequeretur, relicto in Italia filio Conrado, iam tum regni sui hærede designato, regressus est, scilicet qui se grassanti Mathildi, & pæne totam Italiam sibi vendicanti, opponeret, & regnum, quod futurum erat suum, de manu fœminæ tolleret. Quid facient inimici, cum insurgant in parentes ipsi filij? unde securitatem sibi quis promittat, cum nec ab eo tutus sit, quem genuit? Cessent iam connubia: nemo sibi optet hæredem: hæres tuus erit hostis tuus. Nam non solum te domo tua prædisq; spoliat, sed & vita spoliare festinat. Filius Imperatoris, quem in Italia relicto à patre, & quam ob causam relicto diximus, à Mathilde persuasus, (quem enim astutia fœminea non subuertat, aut decipiat?) iunctus inimicis patris, coronam sibi imposuit, regnum inuasit, profanauit ius, & ordinem confudit, impugnavit naturam, quærebat patris sanguinem: Quia non nisi sanguine patris regnare potuisset. Quod vbi ad hostes Imperatoris currens fama pertulit, exultabant, plaudebant, cantabant, laudabant factum filij, præcipuè fœminam ducem facti. Mittebant properè legatos, qui stimulum animo noui regis adiicerent, & adderent oleum camino, qui per se, sed contra se fidem & opem perpetuam iurarent. Quanquam dudum se tam filio quàm patri nunquã obtemperaturos coniurassent. Imperator autem ad hanc famam tamen intus doluit, in grauitate tamen sua se foris tenuit: & non suam sed filij fortunam conquestus est. Cum autem eum ab incepto reuocare non posset, non tam suam iniuriam, quàm exemplum iniuriæ per vltionem tollere quærens, filium exhæredare, & fratrem eius Henricum adhuc puerum in regnum promouere cogitabat. Igitur multis procerum conuentibus habitis, Imperator super filio suo Conrado cõquestus est: Quia additus hostibus, regnum inuasisset, & quòd patrem nõ solum regno sed & vita priuare conaretur: Iniuriam suam publicam esse debere, vel si nullum ea moueret, saltem hoc Reipub. causa præstarent, vt per vim neminem & scelus regnare paterentur: Transferrent potius electionem in minorem filium suum, quam iure maior amisisset. Plæriq; contra nitebantur, magis vtentes ingenio quàm iusto & vero. Multi autem publico bono fauentes, sententiæ votoque Imperatoris concordabant. Tandem omnibus in vnã

Præsidij Romani interuicium, indeque nouus motus.

Conradus Henricus F. Mathildis.

Exclamatio in liberorum impietate.

Conradus rebellis.

Affectus.

Henricus aliter Henricus F.

sententiam

sententiam coëuntibus, & concordi fauore approbantibus, Imperator minorem filium, inuasore prius ex decreto curiæ diiudicato, hæredem regni sui constituit: à quo, ne & ipse abiret in viam fratris sui, iusiurandum accepit, videlicet ne vnquam se vel de regno, vel de prædiis patris eo viuente (nisi fortè ex consensu ipsius) intromitteret. Iam tum murmur & metus erat, inter duos fratres intestina bella fore, magnãq; regni cladem futuram. Sed qui omnia dispensat, hunc metum letho maioris filij sustulit, & vt regnum in vnã concordiam redire posset, occasionem dedit. Quibus ita transactis, hostes Imperatoris detruncato toties capite nõ habentes cui adhærent, pactione subacti, quod optimum erat, in pacem bella, in domesticam securitatem castra conuerterunt. Igitur vt vbique pax & tranquillitas esset, conuocatis ad curiam primatibus, pacem per totum regnum sub iuramento firmari fecit. Et ad inhibenda mala quæ fiebant, grauem pœnam in transgressores decreuit. Quod quidem pacis decretum quantum miseris & bonis profuit, tantum peruersis & potentibus nocuit: Illis copiam, istis egestatem & famem intulit. Nam qui in milites bona sua detraxerant, vt multo milite stipati procederent, & aliis armorum copia longè præstarent, hi dum sibi licentia rapinarum erepta est (quod pace illorum dictum sit) egestate laborabant, cellaria eorum penuria & fames possidebat. Qui nuper spumeo ferebatur equo, contentus esse cœpit vel rustico iumento. Qui nuper non aliam vestem quærebat, nisi quæ rubeo murice tincta arderet, bene secum actum aiebat, si nunc vestem quam natura suo colore tinxisset, haberet. Gaudebat aurum non se iam in luto calcari, dum ferreis calcaribus inopia cogeret vti. Denique quicquid vanitatis quicquid superfluitatis corrupti mores intulerant, totum penuria magistra refecabat. Oppida in ripis posita, quibus præda nauium victum præbebat, nauta securus, esuriens oppiduli præside, præteribat. Mira res, nec minus ridicula. Alij iniurias suas iniuriis vindicant, Imperator suas pace vindicabat. Cum autem domini cum satellitibus suis per aliquot annos hac lege stringerentur anxij, quòd non liceret eis vt libertate peruersitatis suæ, iterum aduersus Imperatorem murmur mouebant, iterum super eius factis sinistram rumorem seminabant. Quid illud (rogo) est, quod admisit? Nempe hoc erat, quòd scelera prohibebat, quòd pacem & iusticiam reuocabat, quòd iam latro viam non obsedit, quòd sylua suas insidias non occultauit, quòd nautis mercatoribusque liberum erat suam ire viam, quòd vetitis rapinis raptor esuriebat. Cur, obsecro, vobis non aliunde nisi ex rapto viuere placet? Reddite agris, quos ex agro depulistis armis: coarquate numerum satellitum ad mensuram facultatum, recolligite prædia vestra, quæ stultè sparsistis, vt multos armatos haberetis, & redundabunt omnibus bonis horrea & cellaria vestra: Nec erit amplius necesse aliena tollere, cum quilibet ex proprio possit abundare. Sic fit, vt nec Impera-

Satragatur Conrado exhæreda.

Pax à Conradis morte edita sancta.

Eadem bellatoribus incommoda.

Apologia pro Imp.

b iij

tor crimine denotetur, nec bellum in regno moueatur. Sic fit, vt & corpori satisfacere habeatis, & animas vestras (quod fœliciffimū est) faluetis. Sed nihil ago, asinum ad lyram voco: Consuetudo mala aut nunquam aut vix tollitur. Igitur assueti rapinis, vt occasionem rependæ consuetudinis inuenirent, mouendis iterum bellis animum intendebant, iterū amulum Imperatoris reperire quærebant. Ad quam rem filium eius maximè idoneum existimabant. Itaque vt suggestio- nilocum inuenirent, quæ prima decipiendi lenocinia erant, frequen- ter eum venatum secum abducebant, conuiuiorum illecebris inescab- ant, iocis in dissolutionem animi mulcebant, & ad pleraque facien- da, quæ adolescentia suadet, secum trahebant. Deniq; vt fit inter ado- lescentes, quodam sodalitatis glutino vincti sunt, vt etiam fidem dex- tramque mutuis sacramentis darent. Cùm ergo eum multis dolis irre- titum decipi posse considerarent, quodam die inter alia tanquam ex obliquo patrem eius in mentionem adducebant: se mirari, quòd tam durum patrem pati posset: nihil eum à seruo differre, cùm omnia quæ serui sunt, toleraret; patrem eius senem esse, & moderandis regni ha- benis inualidum: Si inuestituram regni vsque ad obitum eius differ- ret, haud dubium quin alter illud sibi præriperet: illum multos fauto- res habiturum propter inuidiam & odium patris sui: se autè omnium vota in se transferre, si non cunctaretur suscepti regni gubernacula possidere, maximè cùm patrem eius excommunicatum & Ecclesia dudum reiecerit, & proceres regni reprobauerint. Nec sibi obseruan- dum, quod incautè iurauerit, imò tum demum se sanctificasse, si iura- mentum excommunicato iuratum irritum faceret. Pater verò de fi- lio nihil mali suspicatus, familiaritatè eius cum maioribus regni pro- bavit, speràs eos sibi postmodum tanto fidelius & validius auxilium ad obtinendum regnum laturus, quanto prius inuicem in amore ma- gis coaluissent. Quid multa? statim illectus & abstractus à concupi- scentia, malignæ suggestioni (vt semper seductilis est adolescentia) nec voto defuit nec facto. Igitur filius Imperatoris obseruans tempus recedendi à patre, quando id maximo patris incommodo fieret, eun- tem illum cum exercitu contra quosdam Saxonum rebelles, qui per legatos obuiam Imperatori missos pactioni insistebant, repentè ab- tractis ab eo multis, deseruit, procul dubio deserendus ab iis, qui sibi, vt defertor fieret, persuaserunt. Missis Imperator post eum legatis, tam lacrymis quàm mandatis reuocauit, obtestans eum, ne senem pa- trem contristaret: imò ne patrem omnium offenderet, ne se sputis ho- minum exponeret, ne se fabulam mundo faceret. Insuper meminif- set, qua se sibi cautione obligasset: hostes esse non amicos, insidiatores non consultores, qui sibi talia suggestissent. Ille prorsus abnuuit, & se non vltius secum partem habiturum, quia excommunicatus esset, asseruit. Ita sub specie causæ DEI suam causam egit. Illico Bauariam, Sueuiam, Saxoniam percurrit, proceres conuenit, attraxit omnes (vt

Aniores vo-
ni inuulsi?

Henricus F.

είλωμεν
corruptela.

Q flagitium

Henrici F.
fuga & de-
fectio.

Religio sceleris prae-
xtus.

sunt ingenia nouarum rerum cupida) & subintravit in regiam pote- statem, tanquam sepeliisset patrem. Mox castellum Norinberch mi- nax obsedit, vbi quanta virtute pugnatum sit, clades vtriusque partis argumento fuit. Sed obsessis quanto minus spei, tanto plus animi in- erat: & nisi Imperator sceleri parcens, castellum tradere præcepisset, adhuc ibi casta obsidione laboraret, excepto si sola fames, quæ cun- cta expugnat, illud non expugnaret. Ecce quanta pietas patris! Red- didit contra filij factum paternitatis affectum: non attendit iniuri- am sed naturam: maluit oppidum tradi, quàm filij discrimine libe- rari: maluit eius iniurias tolerare, quàm vindicare. Igitur oppida- ni oblata qualem vellent pactione, oppidum tradiderunt: dimissò- que exercitu, rex Ratisbonam se contulit, vt eam, dum adhuc anci- piti penderet animo, stabilem sibi fixaque fide immobilem faceret. Quod vbi comperit Imperator (sedit enim tunc in vrbe Wirtzi- burgenfi) reputans filium vel in itinere vel in vrbe comprehendi pos- se, tam præcipiti tamque tacito cursu vestigia eius sequebatur, vt iter eius non antè, donec modica turba suorum, transito Danubio, ad urbem immisissis equis ruerent, præsciretur. Obstupefactus filius ad tam subitam & inopinatam rem, ex vrbe profugit. Cur fugis non fugiendum? cur fugis patrem tuum? sequitur te, non persequitur: sequitur, inquam, non vt hostis, sed vt pater: non vt perdat, sed vt feruet: sequitur vt turbatam ex te Rempubicam in quietum statum restituat, & tuis rebus in futurum prospiciat. Missis illico rex nun- ciis per Bauariam & Sueuiam, sparsum exercitum recolligit: Quæ res Imperatorem coëgit, vt & ipse exercitum cogeret. Igitur exer- citus vterque ad fluuium, cui Regino nomen, se sibi opposuit: hinc pa- ter, inde filius: hinc pietas, inde furor confedit. Cùmque potentio- res vtriusque partis, tanquam tanti dissidij mediatores conuenirent, qui ex parte Imperatoris erant, persuasibilibus illecti verbis, & mul- tis magnisque pollicitationibus attracti, erga Imperatorem in fi- de frigeabant: & nisi domesticam fraudem præsensisset, solus cum paucis periculo relictus esset. Igitur quod faciendum fuit, sceleri fortunæque cedendum putauit, & ad similitudinem David, ne fi- lius parricida fieret, fugit. Quàm mirabiliter gratia DEI opera- tur? quàm euidenti signo nos docet, si doceri vellemus, si cæcum cor non haberemus? Cogitans Imperator, quòd inimici sui via, qua venerat, persequerentur eum, ad Ducem Bohemiæ diuertit, qui quamuis nuper eum in arcto non bene reliquisset, cum magno ta- men honore suscepit, & vsq; in Saxoniam deduxit: vbi quamuis infe- stos & fortes inimicos haberet, per eos tamen, & ab eis vsque ad Rhe- num honorificè deductus est. Vnde hoc? nisi quòd manus Domini e- rat cum eo, & inuisibilem ducem habebat, qui eum securū per tela, per hostes ducebat? Hoc miraculo monitus es, ô fili Imperatoris, si mo-

Norinber-
ga.

σφρη πα-
terna.

Ratisbona.

Henrici F.
fuga belli-
ciq; apparat-
us.

Regino flu-
uius.

Henrici pa-
tris ob suo-
rum defe-
ctioes fuga.

Dux Bohe-
mia.

Benignitas
in hoste.

HISTORIA DE VITA

neri posses, vt disceres venerari patrem tuum, non persequi, quem venerati sunt, cum in manus eorum venisset, etiam inimici. Sed durius moneberis, cum ex hac tam leni admonitione non corrigaris. Cum autem Imperatoris fuga cognita esset, euentus ille multos ab eo seduxit, multumque rebus filij sui accedere, suis autem decedere fecit. Continuo rex vt fauentem sibi fortunam vrgeret, curiam Moguntinam ad natalem Domini indixit, inuitauit proceres, accersuit multos, vt cunctis innotesceret, quia dominus reru esse vellet. Ad quam curiam etiam Imperator, conuocatis necessariis suis, venire disposuit, volens in ratione ponere, recte ne secum an secus actum esset. Quod cum agnouissent aduersarij eius, metuentes sibi & causae suae, si veniret ille, tam armatus multitudine, quam ratione, hanc fraudem regi suggererant, vt obuius patri sumpto valde poenitentis vultu culpam fateretur, & gratiam expeteret: dolere se, quod malignae suggestioni consensisset, paratum se ad omnem satisfactionem, dum gratiam inueniret. Et si sic occasionem fraudis inuenire posset, vteretur illa: Sin autem, fraus ipsa pro fide, simulatio teneretur pro veritate. Hac instructus arte cum venisset ad patrem, pater credulus verbis & lachrymis filij, irruit super collum eius, flens & deosculans eum, gauisus instar illius Evangelici patris, reuixisse filium, qui mortuus erat, & inuentum, qui perierat. Quid multa? condonauit filio tam poenam quam culpam: & hoc fuit illi iniuriam filij vindicasse, paterna lenitate filium corripuisse, iuxta illud Comici: Pro magno peccato filij, paululum supplicij satis est patri. Post haec patrem sicut ficta poenitudine, sic & consilio sefellit, suggerens ei, quemadmodum sibi suggestum fuerat, vt dimissa tanta multitudine, ad curiam ambo mediocri copia venirent: nihil esse, cum ipsi coiissent in concordiam, quod illi resisteret: vastari omnia, si pergerent ea copia. Placuit consilium patri: bonum quidem, si fraudulentum non fuisset. Dimissaque multitudine, non plus quam trecentis viris ad curiam filio comite pergebat. Ventum est ad nocturnam mansionem: ibi se filius obsequio patris totum impendebat, ibi se pater cum filio mirum in modum per totam illam noctem oblectabat, colloquebatur, colludebat, amplexabatur, osculabatur, auidus recompensare damnum oblectationis diu intermissae: sed nescius illam oblectationis noctem vltimam esse. Mirum, fraudem vimque tam ordinatam fortunam habuisse. Postera namque die cum appropinquarent Moguntiae, venit nuncius subornatus qui diceret, Bauaros & Sueuos cum ingenti multitudine Moguntiam venisse. Tunc filius suggestit Imperatori, non esse tutum venire in medios hostes, nisi praetentatis eorum animis: audaciam hominum nullis regi frenis: diuerneret potius ad castellum, quod iuxta erat, dum ipse conueniret eos, & a sententia incepti deduceret, & ad eum ob requirendam eius gratiam, secum adduceret. Fecit Imperator vti filius suggererat, diuertit ad castellum, non cernens laqueum doli, quem texerat pulchra species mendacis fidei. Cum au-

Conuenit
Imperij Mo-
gunt.

Fraudulen-
ta machi-
natio.

Henrici F.
simulatum
obsequium.

Dolus.

Ἐδὶ ἡμῶν οἱ
ταῖ γὰρ μὲ-
λις παρὰ γι-
νεῖται, τὰ δὲ
μακάριαι καὶ μὴ
δυσχεῖνοι οἱ.

HENRICI III. CAES.

23
rem Imperator cum paucis intrasset, occlusa porta, fidelibus eius adi-
tus negabatur, detectaque fraude, qui receptus est vt Dominus, tentus
est ibi vt captiuus. Itaque appositis patri custodibus, cum hoc fraudis
triumpho ad Moguntinam curiam reuersus filius, tanquam rem vir-
tutis egisset, cum magna iactantia retulit, quo ingenio patrem com-
prehendisset. Tum verò curia plausu læticiaque resonabat: & nefas
iusticiae fraudem virtuti ascribebant. Statim misso legato, patri man-
dauit, vt si vitam seruare vellet, absque mora sibi crucem, coronam &
lanceam, caeteraque regalia transmitteret: & munitiones, quas firmis-
simas tenebat, in manum eius transferret. Nec ille cunctabatur om-
nia quae iussus est facere, nec imperium pluris habebat quam se. Sed
non in hoc satis fecisse videbatur, nisi & ipse coram veniret, & in con-
spectu omnium imperio renunciaret. Venit ergo non suae potestat-
is, sed in comprehensione adductus: Solus coram eis, qui dudum
coram se steterant, stetit: nec orationis libertatem habens, vt captiuus
fortuna postulabat, loquebatur. Inquisitus de spontanea Imperij re-
nunciacione, non quod voluntas habuit, sed quod necessitas coegit,
respondit: se videlicet Imperio renunciare, non vi coactum sed pro-
pria voluntate inductum, sibi iam defecisse vires ad moderandas re-
gni habenas, non se eius iam cupiditate teneri, quod longo vsu didi-
cisset, habere plus molestiae quam gloriae: tempus esse, vt honore cum
onere deposito, prouideret animae suae: tantum filius caueret, ne quid
tale faceret in se, quod indignum esset, & illum facere & se pati. Mul-
tos & oratio Imperatoris & fortuna ad gemitus & lachrymas comouit:
filium autem ad miserationem nec ipsa natura mouere potuit. Et
cum caderet ad pedes filij, orans, vt recogitaret in se saltem ius natu-
rae, nec vultum nec animum ad patrem reflexit: Cum ipse potius ad
patris pedes aduolui debuisset, eo quod illi regnum (cuius haeres ab
ipso designatus fuerat) impatiens morae, praeripuisset. Praeterea veni-
am precabatur ab omnibus, quos vnquam iniuste læsisset: Sed & pe-
dibus Apostolici legati aduoluitur, orans & obsecrans, vt se à banno
solueret, & communioni Ecclesiae redderet. Laici misericordia moti,
veniam dabant: Legatus autem domini Apostolici absolutionem ne-
gabat, asserens non hoc suae potestatis esse: oportere ab ipso Aposto-
lico absolutionis gratiam eum expectare. Quid multa? abrenunciata
Imperiali dignitate priuatus discessit, & ad quaedam ciuitatem, quam
filius victui illius permiserat, recessit. Quam impotens potentia
mundi, quam instabilis! Sed nec potentia dicenda est, quae ad om-
nia quae vult efficax non est, & quam qui assequitur, amittere po-
test. His ita transactis, finitaque curia, rex superiores Rheni regio-
nes & vrbes pertransiit, & vt res postulabat, hos beneficio, illos ini-
uria sibi subiecit. Cum autem intrasset Alsatiam, ibi fortuna eius ali-
quantulum hæsit, ibi pugnam tam infelici euentu, quam impruden-

Henric. pa-
ter ex Imp.
captiuus.

Spoliatur
insignibus
& fortunis.

Abdicat se
imperio.

O desegro
& feruum
filij peccati.

Legatus Pa-
pe durior
Lasciu.

Exclamatio.

Henrici F.
imperium.

Clades & fuga à seditione Rufachana.

ti gessit incepto. Nam cum in villa Rufach, quæ multitudine præualet & armis, satellites eius superbè grassarentur, frequentia ciuium iniuriam prohibebat: nec enim dum iniuria modum excederet, patiens esse poterat. Audito tumultu, rex properabat, non ut iniuriam prohiberet, sed iuaret, non ut pugnam sedaret, sed amplius commoueret. Quæ res totius villæ turbam exciuit: ruit irreuocabile vulgus, fœmina cum viro, seruus cum domino, ignauus cum forti: & ut plærunque fit, animum iniuria ministravit. Incepta pugna, incepta est fuga: Nam qui regiæ partis erant, cum viderent impetum furentis turbæ, & rem in arcto sitâ, considerantes in virtute sua cladem, in sola fuga salutem, qui poterant fuga vitam seruabant. O infelicem euentum, ô dedecus regni: fugiente rege, regalia insignia vulgi præda facta sunt. Resipisce tandem rex bone, resipisce, & supernam iram in hac sorte tua recognosce. Iudicium iræ DEI est, ut fugeres, qui patrem fugasti: & insignia perderes, quæ patri abstulisti. Sed his postea receptis, interueniente pacto pacis & gratia veniæ, regem sententiam mutare fecit altum vulnus iniuriæ, ut maiori robore collecto, villam incendio prædæque vastaret, & in homines loci illius indiscreta cæde sæuaret. Sed quod in se fortuna tantum ausa est, ex patris consilio prodisse suspicatus, nouas iniuriarum cogitationes in eum cogitare cœpit: & ne sibi esset obstaculi materia, vel ad comprehensioem eius, vel ad expulsionem animum intendit. Itaque Leodij, vbi eum fidem & fortunæ suæ receptaculum inuenisse audierat, Pascha sibi celebrandum statuit, ut & ipsum, si fieri posset, comprehenderet, & ab Episcopo, qui sui honoris æmulum recepisset, iniuriam exostularet. Cumq; pater audisset, quod filius Leodij Pascha celebrandum statuisset, legationem ad eum in hunc modum direxit: Si interrogem te, fili dulcissime, traditio hominum an mandatum DEI præstantius, magisq; tenendum sit, respondebis, nisi à vero deductus sis, similem esse iumentis, qui cœlestia terrenis, humanis diuina non præferat. Cur ergo magis audis eos, qui tibi suggerunt, persequere patrem tuum, quàm verbum ipsius DEI, honora patrem tuum? Isti te decipiunt, non instruunt: Isti honori tuo non prouident, sed inuident: Isti sub specie fidei, perfidiæ laqueos nectunt: non aliter peruenire potuerunt ad destructionem honoris tui, nisi per destructionem nostri. Fuerit sanè, ut peccatis meis exigentibus (quæ sententia aduersariorum meorum est) abiecerit me Deus, ne regnum: at tamen tuum non erat, in abiectionem meam operam dedisse, & regnum quod tibi paraueram, mihi præripuisse. Barbara regna tam inhumanum facinus damnant ac deuouent: ipsi pagani abhorrent, & qui Deum nesciunt, quid in diligendis hominibus naturæ debeant, recognoscunt. Sed quid mirum, si maligna surreptio seductilem & immaturam ætatem decepit, cum etiam senes & fixum animi statum ad malum mala consilia nonnunquam inflectant? Fortuna mea alieni potius,

Talio.

Vindicta.

Hostili conat' aduersus patrem.

Leodiam.

Henrici patris ad filium legatio.

Candor.

tius, quàm tui sceleris est: Nam tu in manibus suadentium eras, non ille in tuis. Si autem iniuriam addideris, non iam excusari poteris, cum & factam crimen esse scias, & infectam nõ facere queas. Audiui enim, quod Pascha Leodij celebrandum decreueris: Quo in loco fides & pietas Episcopi me recepit, cum non esset, qui vel beneficiorum nostrorum recordaretur, vel fortunæ compateretur: cuius profectio beneficis in me te decet regia liberalitate respondere: tantoq; certior de eius fide poteris esse, quanto fidelius erga nos probatur egisse. Hic, nisi te fortè domo receperit, me secum in festiuitate paschali retinendum decreuit. At dicis, dignum & conueniens esse, ut ea festiuitas nos iungat, potius quàm diuidat: te velle, te cupere, ut ibi tecum agam dies paschalis lætitiæ: quod quidem & ego admodum cuperem, si non esset, quod timerem. Neque enim non possum non timere eos, quos mihi vitam permisisset, pœnitet, dum in manibus eorum mors & vita fuisset. Omnia mihi suspecta sunt, omnia timenda sunt, maximè in turba, vbi tanto difficilior est periculi cautio, quanto maior sceleris occasio. Inde est, quod ex medio eorum, qui me oderunt, longè recessi, & in extremis regni tui finibus me contraxi: ut vel secessu loci tutus sim, vel si fortuna mea postulauerit extraneam humanitatem expetere, citius regno tuo cedere possim. Precor ergo ut causâ patris tui paschalem curiam alibi disponas, & in domo eius, qui me humanitatis gratia recepit, cum non liceat Imperatorem, saltem hospitium esse sinas, ne vel in meum ludibrium, vel in tuum opprobrium narretur, quod in solennitate dominicæ resurrectionis incerta hospitia fortuna mea quærere cogatur. Si feceris quod postulo, maximas grates habeo: Sin autem, malo villicus esse in externis regnis, quàm ludibrio haberi in regnis quondam meis. Hanc legationem patris aures surda audiuit filius, nec à sententia sua deduci potuit. Quamobrem cum iam instante pascha pater recedere vellet, Episcopus & Henricus Dux (qui & ipse ab Episcopo fuerat inuitatus) eum recedere prohibebat: Non se posse pati, ut in tanta festiuitate è tectis hominum syluas peteret latebrasque ferarum: Illum quidem absque causa destitutum Imperio, sed non amicorum obsequio: si pace frui permitterentur, nihil se magis quàm pacem velle: sin autem res armis agenda sit, arma sibi non defore. Ille verò ne eis materia cladis esset, cedere quàm manere vtilius asserens, tandem eis cum importunius instarent, consensit, & ut postulabant mansit. Iamque multus equitatus faciem regis longè præcedens ad pontem fluminis, qui vocatur Mosa, venerat, & alterius ripæ crepidinem filius prædicti ducis cum paucis occupat. Nam turbam armatorum non longè per opportuna loca in insidiis locauerat. Qui ut pugnam prouocaret, nunc equum in rectam cursus lineam immisit, nunc in orbem flexit & reflexit, & si pares numero confingere secum auderent, inquisiuit. Nec mora transierunt ad eos totidem ex parte regis, mixtique inter se vario reflexu, nunc pugnam in-

Animus gratum.

Henricus P. impietas.

Leodisii & Henrici Limburg. fides.

Henri Limburg. F. ad pugnam se comparat.

ferebant, nunc fugam agitabant. Interim vnus & alter transito ponte sociorum numerum latenter auxit, & rupto certaminis pacto, ex æquali inæqualem fecit. Quod videns filius ducis terga cum suis vertit, non tam vt fugeret, quàm vt falleret: nec tam vt fugiens periculum vitaret, quàm vt sequentes in periculum deduceret. Hi autem qui ex aduersa ripa erant, vna fuga, præcipiti cursu pontem transeuntes fugientes persequerentur, ignari futuræ sortis & fraudis, quæ latebat. Postquam enim ventum est ad locum, vbi dispositæ fuerant insidiæ, exurgentes de insidiis, impetu magno in persequentes ferebantur. *Victoria.* Illi autem inopino territi periculo metuque turbante, nil rationis in armis habentes, in fugam se retonserunt. Sed quid profuit auertisse pectora, & vulneribus terga dedisse? Itaque multi capti, multi truncati, multi occisi sunt: victorque cruentus non alium modum sceleris habebat, nisi quem fastidium faciebat. Ad pontem verò vbi fugax multitudo se coarctauerat, tanto plus sceleris impia manus peregit, quanto minus constipata turba se mouere potuit. Sed multo plures fluuius absorbuit, quàm ensis hausit. Nam cum hostis à tergo premeret, impellente metu se in fluuium præcipitabant, & attoniti confusique de morte in mortem ruebant. Erat ibi cernere & aliam miseriam vel maximam, cum pons multitudine prægrauatus repente corruit, & fluuius homines equosque pariter inuoluit. Nulli locus erat euadendi: nulli profuit ingenium natandi. Nam aut armorum pondere aut inhærentium connexionem fatigatus, in profundum trahebatur. Quod malum vt scelestius esset, in ipsa die pasceue contigit, creuitque magnitudo sceleris ex reuerentia temporis. His ita transactis, rex iter Coloniã conuertit. Sed cum illa quoque aditum sibi præclusisset, in villa, quæ dicitur Bonna, dominica tantum Paschæ peracta, Moguntiam festinus rediit. Et sparsis vbi que legatis, querimoniam ad proceres in hunc modum direxit: Si per inuasionem regnum occupassem, tamen resistentes potestati nostræ retunderem, in quantum possem. Nunc autem cum in sumpta regni dignitate vestris paruerim præceptis, ausus est quispiam impunè in publicam contumeliam regnum & nos armis vexare. Cum enim Leodium ituri, vbi nobis curia paschalis habenda fuerat, ad fluuium Mosam venissemus, Episcopus Leodiensis & Dux Henricus, de quorum fide & obsequij deuotione multum præsumebamus, nobis latenter insidias posuerunt, & nostros inscios & ad pugnam imparatos cædebant, capiebant, fugabant: Quæ & quanta clades ibi acciderit, tam pudet referre quam inultum dimittere. Igitur constrictus & euentus asperitate & temporis articulo Coloniã diuertit. Quæ cum me recipere satis superbe refutaret, apud villam Bonnam sanctum diem Paschæ vtcunque peregi. Cui vnquam regiæ personæ tanta contumelia facta est? Nec solum me petit hæc contumelia, vos despecti estis: isti præsumptores decreta vestra auctoritatem habere nolunt, sua tantum

Insidiarum

Victoria.

Colonia.

Bonna.

Henrici V. ad ordines Imperij que

etiam.

tum statuta firma esse volunt: denique in quos totum regni pondus se reclinet, haberi cupiunt, regem, quem constituisistis, destituere parant, vt nihil eorum quæ vos decernitis, ratum sit. Igitur hæc iniuria mea regni potius est, quàm mea. Nam vnus capitis licet summi deiectio, reparabile regni damnum est. Principum autem cõculcatio, ruina regni est. An hæc impunè feremus? & ex ignobili patientia nostra magis tumebit eorū superbia? Absit, vt qui dicimur inhonorati, dicamur & inulti: pauca dixisse sat est: desides animi prolixæ cohortationis stimulo opus habet: In strenuis causa magis ad incitamentum facit quàm verba. Quia igitur cõtra tam superbos hostes R.P. viribus vtendum est, expeditione vobis & rogando præcipimus & præcipiendo rogamus, cuius collectioni tempus Calendas Iulias, locum Wirtzburgensem urbem præfinimus. Cum ergo audisset Henricus Dux & Colonienfes cum Leodienfibus, quod super se rex exercitum ducere vellet, arma parabant, copias colligebant, vrbes firmabant, & ad resistendum pari voto studioque se accingebant. Sed & Imperatorè consiliis & precibus vrgebant, vt imperialem dignitatem, quam non ratione conuictus, sed vi ferroque mortem intentante coactus dimisisset, resumeret, se sibi nec armis de fore nec animis: multos illū in breui fautores habiturum, quia multi multum abominaretur tam insolitum facinus & inhumanum. Quorum importunitati hac ille ratione reniti cœpit: Impossibile esse amissum imperium, armis repetere, quod possessum armis retinere nequiuisset: Illud sibi non esse tanti, vt multorum exitio recipiendum existimaret: Beatius sibi & tutius fore, vt priuatus, licet indignè deiectus, viueret. Sic vtrinque data redditaque ratione, cum instare non desinerent, ne benignitate circa se remoueret à se, nec ad integrum consensit, nec abnuit, prouidusque futuri, præcipites eorū animos spe dubia suspendit. Igitur primo Coloniã, quæ primum impetum latura fuerat, vallo turribusque munitabant, & congestis belli stipendiis, impositoque præsidio periculum suum fortibus animis expectabant. Sic & alias vrbes, quas inuadendas credebant, munitione, machinis & robore militum firmabant. Sed & edictum sub cõminatione crudeli vbi que spargebant, vt aduersus exercitum in magna superbia super se venturum parati essent, & patriam, libertatem, vitamque defenderent, nec sinerent vxores suas corruptionis ludibrio substerni, vel agros in alienos dominos distrahi. Iam rex Romanum cum exercitu valido transierat, & primo Coloniã, quæ quasi caput inter alias vrbes eminebat, magno impetu inuasit, putans se sibi membra facilius subiicere posse, contrito tam valido capite. Sed res longè præter spem euenit. Nam cruenta repulsa retroacti, procul locatis castris urbem obsidione vallabant. Magis autem dixerim obsessores ab obsessis obsessos. Nam præreptis sibi nanibus, quæ per Romanum descendentes exercitui commeatum portabant, premente fame quasi quadam obsidione constricti laborabant. Interim vt urbem ab obsidione liberarent, totius patriæ robur vndique coibat. Sed Impera-

Expeditiõ

indiciã.

Apparatus

aduersariõ-

rum.

Henricus pater

subter

imperij re-

petere.

Eius præd-

icta & mō-

desira.

Colonia ope

remunitur.

Obsidetur

ab Henricus

co F.

Henrici pa-
tris prudentis
consilium.

tor tam eruentum facinus detestatus, pugna obnixè dissuadebat: cur
eis tantus ardor pellendæ obsidionis inesset: quæ non nisi magna sui
clade pelli posset: tollerent omnem solitudinè capiendæ vr̄bis, quæ
& ex firmitate murorum & ex forti milite tutissima, & omni victus ge-
nere esset opulentissima, accedente & Rheni beneficio, qui per naues
delicias, quas appetere, inuito obsessore subministraret: sinerent po-
tius eos in cladem suam furere, & inexpugnabilem vr̄bem, vnde vul-
nera tantum cæsosq; reportarent, impugnare: sinerent eos latè vastare,
dum ruris copia consumpta, esurire inciperent: sinerent eos grassari,
dum equos viresq; labor eneruaret: fore vt victoria sibi paruo constaret,
si paululum toleratia & opportunitate temporis vti voluissent. Sic Imperatoris hortatu à pugna reuocati, hostiles tantum excursus obseruabāt, & ignaros loci passim cædentes metum hosti, ne longius euagaretur, incuriebant. Omnia verò quæ prædixerat Imperator, euenerunt. Quoties enim tentabant portas infringere, ariete murum perrumpere, tormentis turres deiicere, infecto negotio, vulnera tantum & funera ad castra reportabant. Sed nec ulterius progredi latitante in insidiis hoste, præsumebant: homines & equi exhausti tam alimentorum penuria quam laboris improbitate, viribus deficiebant. Nam agris in circuitu vastatis, nihil reperiebant. Accessit his malis etiam morbus, quem fœtor castrorum (vt fieri solet) aere vitiatò concitauerat, qui non solum vulgus, sed ipsos principes aut ægritudine confecit, aut letho rapuit. Huiusmodi rerum aduersitate fatigati, quid facturi essent, ambigebant, quia volentes mori, occasionem pugne non inueniebant: aut si reditum pararent, certi quòd hostis à tergo premeret, exercitum suum fuga spargendum metuebant. Qua tempestate mentis dum fluctuarent, subito fama veniens, nubila tantæ perturbationis in serenum conuertit. Retulit enim, Imperatorem mortis debitum persoluisse. Ad quam famam primò hæsitabant. Sed cum nuncius extremum munus, patris annulum videlicet & gladium, cum mandatis filio portans venisset, tanta læticia oborta est, vt voces gratulantium minimè sedari possent. Sed non minor luctus circa funus Imperatoris erat: proceres plangebant, vulgus lamentabatur, vbique gemitus, vbique planctus, vbique vox dolentium audiebatur: ad exequias illas viduæ, pupilli, denique totius patriæ pauperes conueniunt: deflent se orbatos patre, fundunt in corpus lacrymas, deosculantur largas manus, vix auellebantur ab amplexu extincti corporis, vix illud condendi copia dabatur. Sed nec tumulum deserebant, ibi vigiles lacrymis & orationibus vacabant, plangendo recitantes, & recitando plangentes, quænam opera misericordiæ fecisset in se: quanquam mors eius plangenda non fuit, quam bona vita præcessit, qui fidem rectam, spem firmam, compunctionem cordis amaram in extremis suis tenuit, quem nec de pudendis admissis publicam agere confessionem

Mors.

Et huius fun-
eribus.

puduit,

puduit, qui tota cordis auiditate dominici corporis cibum sumpsit. Fœlix es Imperator Henrice, qui tales excubias, tales intercessores tibi parasti, qui nunc multipliciter auctum de manu Domini recipis, quod in manus pauperum abscondisti: turbulentum regnum pro tranquillo, defectiuum pro æterno: terrenum pro cœlesti mutasti. Nunc demum regnas, nunc diadema portas, quod tibi nec hæres tuus præripiat, nec aduersarius inuideat. Ergo continendæ sunt lacrymæ, si contineri possunt: huic tuæ fœlicitati debetur tripudium, non luctus; exultatio, non planctus; voces gratulantium, non dolentium. Post hunc rerum euentum hi qui cõtra regiam maiestatem bellum susceperant, mortua spe sua animis & viribus deficiebant, & quod in illo rerum articulo faciendum fuit, ad gratiam regis deditio, pecunia, quoque modo quisque poterat, recurrebant.

Rerum com-
mutatio.

Ecce habes de gestis, de expensis in pauperes, de fortuna, de obitu Imperatoris Henrici, quæ sicut non poterant absque lacrymis à me scribi, sic non poterunt absque lacrymis à te legi.

Epilogus.

FINIS.

EPISTOLAE ALIQVOT
HENRICI III. CÆS. AVG. AD PON-
TIFICEM ROM. ET ALIOS
principes.

HENRICVS DEI GRATIA REX, ANNO-
ni, Colonienfi Archiepiscopo, gratiam, salu-
tem, dilectionem.

IN maximis negotiis maximis maximorum opus est consiliis, qui & facultatem habeant exterius, & voluntate non careant interius, vt rei, cui bene cupiunt, bene consulere & velint & possint. Quia in cuiuslibet rei profectu, nec facultas sine voluntate, nec voluntas sine facultate proderit. Quod vtrunque tu fidelissime, vt arbitramur, equaliter possides, vel vt verius dicamus, licet maximo tibi maxima nõ desit facultas, maior tamen adhuc maxima facultate (si te bene nouimus, si fidem tuam diligenter notauimus) in nostram & regni vtilitatem exuberat voluntas. De præteritis enim fideliter exhibitis in futuris crescit spes fidelius exhibendis. Tuæ autem dilectioni committimus ne spes nostra maior sit fide tua: quia de nullius regni principum vel Episcoporum fidelitate, quam de tua, maiora speramus: Sicut hactenus non modò in præteritarum rerum exhibitione, verum etiam in sperandarum promissione tua gauisi sumus. Adsit igitur hoc tempore opportuna tua cum facultate voluntas, quam non modò nostra, verum & omnium Episcoporum fratrumq; tuorum, imò totius oppressæ Ecclesiæ exoptat necessitas.

Locus sensu-
entiosus.

Capitatio be-
nevolentia.

Adhorta-
tio.

ij

Non etiam hanc oppressionem ignoras, tantum vide ne oppressæ Ec-
clesiæ te subtrahas, sed regno & sacerdotio condoleas: Quo utroq; si-
cut hucusq; Ecclesia est exaltata, ita nunc heu humiliatur viduata. Nā
vnus dum vtrunq; sibi vendicauit, vtrunq; dissipauit, nec in vno pro-
fuit, qui in neutro prodesse voluit, nec potuit. Et ne diutius notati no-
mine te suspendamus, accipe quem dicimus, Hildebrandum scilicet,
Monachum habitu quidem, dictum Apostolicum, non pastoris cura
sed inuasoris violentia Apostolica sedi præsentem, & de sede pacis
catholicæ, pacis vitæ vincula dissipantem, vt tibi met in promptu est
scire. Vt enim de pluribus pauca referamus, regnum ac sacerdotium
Deo nesciente sibi vsurpauit, in quo piam Dei ordinationem contem-
sit, qui non in vno sed in duobus duc, id est, regnum & sacerdotium
principaliter consistere voluit: sicut ipse Dominus Saluator in passio-
ne sua de duorum gladiatorum sufficientia typica intelligi innuit. Cui
cum diceretur: Ecce Domine, duo gladij hic: respondit, satis est: signi-
ficans hac sufficiente dualitate spiritualement & carnalem gladium in Ec-
clesia esse gerendum, quibus omne nociuum foret amputandum, vi-
delicet sacerdotali ad obœdientiam regis pro Deo, regali verò gladio
ad expellendos Christi inimicos exterius, & ad obœdientiam sacer-
dotij interius, omnem hominem docens fore castigandum: Vt ita de
alia in aliam charitate tenderetur: dum nec regnum sacerdotij, nec sa-
cerdotium regni honore priuaretur. Hanc Dei ordinationem quali-
ter Hildebrandica infania confuderit, tu ipse nosti, si scire voluisti.
Nam nullum eius iudicio licet esse sacerdotem, nisi qui hoc à fastu
suo emendicauerit. Me quoque, quem Deus in regnum, non autem
illum vocauit ad sacerdotium, quia me de Deo, & non de illo regnare
velle vidit, quia ipse me regem non constituit, regno priuare studuit,
minitans regnum animamque mihi tollere, quorum neutrum con-
cessit. Hæc & iis similia cum sæpius in nostram, vt ipse nosti, contu-
meliam struxerit, non tamē adhuc sufficere credit, qui de die in diem
noua exquisita confusionis genera nobis ingerit, vt in nostris nunciis
nouiter argumentum dedit. Nam charta exponere non sufficit, qua-
liter eosdem nostros nuncios tractauerit, quam indignis modis affe-
cerit, quam crudeliter eosdem incarcerationit, & carceratos nuditate,
frigore, fame, siti ac plagis contriuerit, sicque demum ad exemplum
per medium ciuitatis circumductos omnibus spectaculum præbere
iusserit, ita vt eundem cum Decio tyranno insanire, & sanctos assare
credas & dicas. Vnde ne pigeat, charissime, communi nostrum, scili-
cet meæ & coëpiscoporum tuorum petitioni satisfacere, vt in Pente-
costen WORMATIAM venias, & ibi plura, quorum pauca docet chartu-
la, cum cæteris audias principibus, & quid agendum sit, doceas: Ro-
gatus per dilectionem coëpiscoporum, monitus per Ecclesiæ utili-
tatem, obligatus per vitæ nostræ & regni totius honorem.

HENRI-

HENRICVS DEI GRATIA REX VNIVERSÆ
sanctæ Rom. Ecclesiæ, Clero & populo, gratiam, salutem
& omne bonum.

HÆC fides firma & inconcussa creditur, quæ semper & eadem & præ-
senti & absenti seruetur, nec diuturna eius, cui debetur, absen-
tia, nec longi temporis tædio immutatur. Et de alia epistola: Exurgi-
te in eum fidelissimi, & primus in fide, sit primus in eius damnatione.
Non autem vt sanguinem eius effundatis, dicimus: quippe cum ma-
ior sit sibi post damnationem pœna vita quam mors. Sed vt eum, si
nolit descendere, cogatis, & alium communi omnium Episcopo-
rum & vestro consilio à vobis electum, in Apostolicam sedem recipi-
atis, qui quod iste in Ecclesia vulnerauit, curare velit & possit.

HENRICVS NON VSVRPATIVE, SED
pia Dei ordinatione Rex, Hildebrando non iam Aposto-
lico, sed falso Monacho.

HANC talem pro confusione tua salutationem promeruisti, qui
nullum in Ecclesia ordinem prætermisisti, quem confusionis non
honoris, maledictionis non benedictionis, participem non feceris. Vt
enim de multis pauca & egregia loquamur: rectores sanctæ Ecclesiæ,
videlicet Archiepiscopos, Episcopos vel presbyteros non modò non
tangere, sicut Christos Domini, non timuisti, quin sicut seruos, ne-
sciētes quid faciat Dominus eorum, sub pedibus tuis calcasti: in quo-
rum cõculatione tibi fauorem ab ore vulgi comparasti, quos omnes
nihil scire, te autem solum omnia nosse iudicasti: qua utique scientia
non ad ædificationem sed ad destructionem vti studuisti: vt iure hoc
beatum Gregorium, cuius nomē tibi vendicasti, de te credamus pro-
pheta se dicentem sic: Ex affluentia subiectorum plerunque animus
prælati extollitur: existimat se plus omnibus nosse, cum se videt plus
omnibus posse. Et nos quidem hæc omnia sustinuimus, dum Apo-
stolicæ sedis honorem conseruare studuimus. Sed tu humilitatem
nostram timori fore intellexisti: ideoque in ipsam regiam potesta-
tem, nobis à Deo concessam, exurgere non timuisti, quam à no-
bis auferre ausus es minari: quasi nos à te regnum acceperimus:
quasi in tua & non DEI manu sit regnum vel imperium. Quia DO-
MINVS noster IESVS CHRISTVS nos ad regnum, te au-
tem non vocauit ad sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendi-
sti: scilicet astutia & fraude, quæque monachica professio abo-
minatur, pecunia fauorem, fauore ferrum, ferro sedem pacis ad-
isti, & de sede pacis pacem turbasti, dum subditos in Prælatos
armasti, dum Episcopos nostros à DEO vocatos, tu non vocatus
spernendos docuisti: dum laicis ministerium eorum super sacer-

32
dotes usurpasti, ut ipsi deponant vel condemnent, qui ipsos de manu Domini per impositionem manuum Episcoporum docendos acceperant. Me quoque licet indignus inter Christianos sum ad regnum vocatus, te teste, quem sanctorum patrum traditio soli Deo iudicandum docuit, nec pro aliquo crimine, nisi à fide (quod absit) exorbitauerim, deponendum asseruit: cum etiam Iulianum Apostatā prudentia sanctorum Episcoporum non sibi, sed soli Deo deponendum commiserit. Ipse verò quid verus Papa beatus Petrus clamat? Deum time, regem honorificate. Tu, inquam, quia Deum nō times, me constitutum eius in honoras. Vnde beatus Paulus, ubi angelo de cœlo alia si prædicauerit non pepercit, te quoque in terris alia docentem non excepit. Ait enim: si quid vel ego vel angelus è cœlo præter id, quod euangelizauimus, vobis euangelizauerit, anathema sit. Tu igitur hoc anathemate, & omnium Episcoporum nostrorum iudicio damnatus, descende, vendicatum tibi sedem Apostolicā relinque, alius in solium beati Petri ascendat, qui nulla violentia religionem palliet, sed beati Petri sanam doctrinā doceat. Ego Henricus Rex Dei gratia cum omnibus Episcopis nostris tibi dicimus descende, descende.

HENRICVS IMP. ROMANO
Pontifici Paschali.

SI illa inter nos pax esset & concordia, quæ inter nostros olim & tuos fuit antecessores, quæ inter nos etiā & Nicolaum & Alexandrum, viros catholicos & religiosos Romanos pontifices, plena charitate & integra deuotione vixit, mandarem tibi quicquid filius patri: sed distulimus expectantes, & recognoscere desiderantes, si in beneplacito Dei sit, nobis in charitate & amicabiliter posse conuenire, & Ecclesiam suā nostris temporibus, nostro labore ipso cooperante in statum redire vnitatis pristinæ. Hoc quanquam dudum, Deo teste, desiderauimus, tamen cognita nimia eorum austeritate, qui in Romana erant Ecclesia, non vtile nobis visum est, vel cōpetens, eos de hac causa conuenire: quia magis videbantur nos prosequi odio & indignatione, quàm zelo iusticiæ, vel etiam, quàm velle nos amplecti dulcedine charitatis ad profectum Ecclesiæ. Effectus hoc probat: quia cum ipsi regnum hæreditario iure nobis collatum tempore religiosorum virorum Romanorum pontificum pacificè à nobis diu possessum contra nos commouere studerēt & armare, multa inde orta est strages populorum, tam corporum quàm etiam, quod magis dolendum est, animarum. Nunc quoque filius noster, quem tam vehementer dileximus, ut vsque ad solium regni nostri exaltarem, eodē veneno infectus, consilio quorundam perfidissimorum & periuratorum sibi adhærētium, insurgit in nos; postpositis omnibus Sacramentis, quibus se nobis obligauerat: posthabita omni fide & iusticia, tantum ut Ecclesiarum bona & regni liberè valeant perdere, rapere & inter se diuidere. Et cum multi

Imperatorē
à solo Deo iudicari
dicari do-
bere.

Hiltebrandus
ad cedere so-
lio iussus.

Nicolaū II.
& Alexan-
dram II. di-
cit.

Pontifices
Rom. tuba
bellorum.

Henrici filij
ingratitude
& rebellio.

33
multi nobis persuadeant, absque dilatione in eos vi & armis esse vlci-
scendum, maluimus tamen adhuc differre, ut tam in Italico quàm in
Teutonico regno sciatur manifestè, quod nec nostræ sit voluntatis,
nec culpæ, si tandem inuiti & coacti in eos insurrexerimus, quæcun-
que mala vel infortunia vel populorum strages inde euenerint. Præ-
terea quia audiuimus, te hominem discretum, Deum timentem, cha-
ritati insudantem, sanguinem hominum non sitire, rapinis & incendiis
non gaudere, vnitatem Ecclesiæ super omnia diligere, consilio &
suggestione principum nostrorū mittimus tibi nuncium istum cum
legatione nostra. Per hanc quippe volumus cognoscere, si est tibi vo-
luntati, te nobis in charitate & amicabiliter, & nos vniri tibi, saluo no-
bis honore regni & imperij & totius nostræ dignitatis, sicut & auus &
pater noster aliique antecessores nostri habuerunt, seruato etiam tibi
à nobis honore Apostolicæ dignitatis, sicut antecessores nostri, tuis an-
tecessoribus seruauerunt, & nos præfatis pontificibus. Quod si placue-
rit tibi, paternè nobiscum agere, & eam, quam mundus dare non po-
test, pacem integrè nobiscum componere, mitte nobis familiarē nun-
cium tuum, cum priuatis literis tuis & secreta legatione, cum hoc nun-
cio nostro, ut hoc modo indubitanter possimus cognoscere omnem
de hac re certitudinem voluntatis tuæ. Qua cognita, mittemus tibi de
maioribus principibus nostris, quales & nos tibi mittere, & te deceat
à nobis recipere, ad tantam rē componendam, per quos exclusa omni
ambiguitate manifestè possis cognoscere, nos veraciter velle comple-
re, quæ tibi mandamus secretè. Præterea quæ hinc inscripta non sunt,
commisimus huic fidelissimo nostro nuncio, quædam tibi dicenda,
quibus tam veraciter quàm scriptis credas.

EPISTOLA HENRICI REGIS AD
Hiltebrandum.

CUM hæctenus à te ea, quæ sunt patris, expectarē, tibi quæ in omnibus
magna fideiū nostrorū indignatione obcedirē, recepi à te vicissitu-
dinē, qualem oportebat ab eo, qui vitæ regni quæ nostri perniciosissimus
hostis esset. Nā cum primū omnē hæreditariā dignitatem, quæ mihi
ab illa sede Apostolica debebatur, superbo ausu rapuisses, longius inde
progrediens, regnum Italiæ pessimis artibus alienare tentasti: neque hoc
contentus, in reuerendissimos Episcopos, qui nobis velut dulcissima
membra vniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis
iniuriis acerbissimisque contumeliis contra diuina & humana iura, ut
ipsi aiunt, exagitasti: Quæ omnia cum ego quadā patientia dissimula-
rem, tu hoc non patientiam sed ignauam existimans, in ipsum caput
insurgere ausus es, mandās quæ nobis scilicet, ut tuis verbis utar, quod
aut tu morereres, aut mihi animamque regnumque tollereres.

HENRICVS REX REGI CELTARVM.

PRINCEPS clarissime, & omnium in quibus post Deum speramus
fidelissime: primum & præcipuum inter omnes vos excepi, cui

Conditiones
quibus Ca-
sar componi
cupiat.

ad illi per se
scriptum.

Hiltebrandus
in Cas.
iniuria.

Mina.

*Sedes Ro-
mana lerna
malorum.*

*Casaris a-
quis postu-
laro.*

*Henricus V.
alter Abba-
lon.*

Confluentia.

*Conspiciat
paterna.*

*Subdolum in-
stitutum.*

côqueri & deplorare omnes calamitates meas & miseras necessarium duxi, & etiam genibus vestris aduolui, si licet salua maiestate imperij. Primum quidē est, quod non solum vobis, sed totius Christianæ professionis hominibus grauissimum ac intolerabile arbitramur, quod de Apostolica sede, vnde vsq; ad memoriam nostri temporis salutifer fructus consolationis, dulcedinis & saluationis animarum oriebatur, modò persecutionis, excommunicationis & omne perditionis flagellum emittitur: nec ponunt vllum modum sententiæ, tantum vt satisfiat voluntati indiscretæ. Huius voluntatis suæ intemperantia adeò vsque nunc abusi sunt, vt nec Deum, nec quid aut quantum mali inde proueniat pensantes, per se & per suos omnibus modis in nos inuehantur, cum obedientiam & omnem subiectionem debitam sæpe obtulerim Apostolicæ sedi: si tamē honor debitus & reuerētia, sicut antecessoribus meis, exhiberetur & mihi. Quid autem intendant, opportunius significabo vobis, si quando optati colloquij copiam Deus dederit nobis. In hac igitur persecutionis & odij sui inflammatione, cum parum viderent se proficere, contra ipsum ius naturæ laborātes, quod sine maximo cordis dolore, sine multis lacrymis dicere non valeo, & quia dicitur, vehementer contremisco, filium meum, Absolon inquam dilectissimum, non solum contra me armauerunt, sed etiam tanto furore animauerunt, vt in primis cōtra fidem & sacramentum, quod vt miles Domino iurauerat, regnum meum inuaderet, Episcopos & Abbates meos deponeret, inimicos & persecutores meos sustineret: ad vltimum, quod maximè vellem taceri, aut si taceri non potest, vellem non credi, omnem affectum naturæ abiiciens, in salutem & animam meam intenderet, nec quicquam pensi haberet, quomodo vi & fraude ad hanc periculi & ignominia suæ summā aspiraret. In hac tāta mali sui machinatione, cum essem in pace & in aliqua salutis meæ securitate, in locum, qui Confluentia dicitur, in ipsis dominici aduentus sanctissimis diebus ad colloquium euocauit me, quasi de communi salute & honore filius tractaturus cum patre. Quem cum vidi, illico ex paterno affectu tactus, intrinsecus dolore cordis mei ad pedes suos procidi, admonens & obtestans per fidem, per salutem animæ, si pro peccatis meis flagellandus eram à Deo, de me ipse nullam cōquireret maculam honori & nomini suo, quia culpæ patris vindicem filium esse nulla diuinæ legis constituit sanctio. At ille tam pulchrè, imò miserrimè institutus ad malitiam, quasi abominabile & execrabile scelus cœpit detestari. Et procidens ipse ad pedes meos, de præteritis cœpit veniam deprecari: In reliquum vt miles Domino, vt patri filius, cum fide & veritate per omnia se mihi obauditurum promisit cum lacrymis, si modò sedi Apostolicæ vellē reconciliari. Quod cum promissimè annuissem, & deliberationi suæ & consilio principum hoc tantum mancipandum promississem, in præsentī natiuitate se producturum me Moguntiam, & ibi de honore & reconciliatione mea, quàm

fidelius

fidelius posset acturum, & inde in pacem & securitatem me reducendum, promisit in ea veritate & fide, qua patrem à filio honorari & filium à patre præcipit Deus diligere. Hac promissione, quæ & gentili obseruanda est, securus ibam, & filius meus aliquantulum me præcesserat. Et ecce quidam fideles verissimè me deceptum affirmabant & proditum sub falsa pacis & fidei sponione. Reuocatus autem filius meus, & iterum à me instantissimè admonitus, sub eiusdem fidei & sacramenti obtestatione, animam suam pro anima mea fore promisit secunda vice. Cum ergo ad locum, qui Binga vocatur, peruenissem, iam existente die Veneris ante natiuitatem, numerus armatorum suorum iam satis augebatur, iam fraus ipsa de se detegebatur, & filius ad me, Pater, inquit, nobis secedendum est in vicinum castellum: quia Moguntinus Episcopus in suam ciuitatem non admittet vos, quàm diu in banno eritis. Nec vos impacatum & irreconciliatum audeo ingerere inimicis vestris. Illic natiuitatem cum honore & pace agatis, quoscunque placuerit vobis, vobiscū habeatis: ego interim quanto instantius, quanto fidelius poterō, pro nobis vtrisque laborabo, quia causam vestram meam existimo esse. At ego, mi inquam fili, iudex & testis sermonum & fidei sit inter nos hodie DEVS, quomodo te in virum & heredem meum produxerim, quantis tribulationibus meis honori tuo inseruierim, quot & quantas inimicitias pro te habuerim & habeam, solus conscius es. Ille autem tertio sub eiusdem fidei & sacramenti attestatione, si ingrueret occasio periculi, caput suum pro meo capite fore mihi promisit. Sic postquam clausit me in eodem castello, quo omnia animo & corde fuerit locutus, manifestè rei ostendit euentus. Ex omnibus meis quartus ego sum inclusus, nec quilibet alius admitti potuit, custodes deputati, qui vitæ meæ erant atroces inimici. Benedictus per omnia Deus exaltandi & humiliandi, quæ voluerit rex potentissimus. Cum ergo ipso sacratissimo die natiuitatis suæ omnibus redemptis suis ille sanctus sanctorum puer fuisset natus, mihi soli filius ille non est datus. Nam vt taceam opprobria, iniurias, minas, gladios in ceruicem meam exertos, nisi omnia imperata facerem, præterea famem & sitim, quam perferebam ab illis, quos iniuria erat videre & audire, vt etiam taceam, quod est grauius, me olim satis fœlicem fuisse, illud nunquam obliuiscar, illud nunquam desinam omnibus Christianis conqueri, quod illis sanctissimis diebus, sine omni Christiana communiōne in carcere illo fui. In illis penitentia & tribulationis meæ diebus à filio meo missus venit ad me quidam princeps Wigbertus, dicens: nullum vitæ meæ esse consilium, nisi sine vlla contradictione omnia regni insignia redderem ex voluntate & imperio principum. At ego etsi omnis terra, quantum inhabitatur, mei regni terminus esset, nollem regno vitam commutare: quia vellem

Binga.

*O sceleratū
in filio per-
fidiam.*

*Henrici III.
captiuitas.*

*Cōtumelia
& iniuria
illata.*

*Viperi
cru-
entia.*

36 nollem sic agendum, & sicut definitum intelligebam, coronam, sceptrum, crucem, lanceam, gladium mihi Moguntiam. Tunc communicato consilio cum inimicis meis meus filius egrediens, relictis ibidem fidelibus & amicis meis, quasi me eò adducturus, sub multa frequentia armatorum suorum me abductum ad villam, quæ dicitur Engilzaim, fecit me ad se adduci, vbi maximam inimicorum meorum multitudinem collectam inueni, nec ipsum filium cæteris mihi meliorem reperi: Et quia firmiter & stabilius videbatur eis esse, si propria manu cogerent me regnum & omnia regalia exstercare, simili modo & ipsi omnes minabatur mihi, nisi omnia imperata facerem, nullum vitæ meæ consiliū fieri posse. Tunc ego inquam: quia de sola vitæ meæ agitur, qua nihil preciosius habeo, vt saltem viuens pœnitentiam exhibeam Deo, quicquid imperatis faciam. Cumque inquirerem, si saltem sic de vitæ meæ certus essem, Apostolicæ sedis legatus, qui ibidem aderat (non dico qui omnia hæc audiuerat) respondit, me nullo modo eripi posse, nisi publicè confiterer, me iniuste Hiltbrandum persecutum esse: Wigbertum ei iniuste supposuisse, & iniustam persecutionem in Apostolicam sedem & omnem Ecclesiam hætenus exercuisse. Tunc cum magna cōtritione animi prostratus cœpi per Deum, per ipsam conscientiam orare, vt locus & tempus mihi daretur, vbi in præsentia omnium principum, cum innocēs essem, vellem ex iudicio omnium me expurgare, & in quo culpabilem me recognoscerent, ex consilio omnium sanioris sententiæ pœnitentiam & satisfactionem, quo ordine iuberent, quærere, & in principibus regni de fidelibus nostris, quoscunq; obsides vellent, dare. At idem legatus locum & diem mihi abnegauit, dicens: aut tibi totum debere determinari, aut nulla spes mihi esset euadendi. In tanto tribulationis articulo, cum interrogarem, si confiterer omnia, quæ imperabantur, an confessio mea, vt iustum est, veniam & absolutionem consequeretur: Ibi legatus dixit, nō esse iuris sui me absolueret: Si vellem, inquit, absolui, Romam irem satisfacere Apostolicæ sedi. Sic desolatum & spoliatum (nam & castella & patrimonia, & quicquid in regno conquisieram, eadem vi & arte sua extorserant à me) in eadem villa reliquerunt me. In qua cum aliquo tempore commoratus essem, & filius meus ex eodem fraudis suæ consilio demandasset, vt ibidem eum expectarem, superueniens quorundam fidelium meorum legatio præmonuit, vt si quidem ad monitum ibidem remanerem, fore aut in perpetuam raperer captiuitatem, aut in eodem decollerer. Quo nuncio satis tunc vitæ meæ diffusus, illico aufugiens, fugiendo Coloniam veni, & ibi aliquot diebus commoratus, postea Leodium veni. In quibus locis fideles viros & in fide regni constantes semper inueni. Horum cæterorumq; regni fidelium cōsilio vsus, vobis fiducialius & honestius habeo deplorare has omnes meas miseras. Fiducialius quidem propter mutua cōsanguinitatis & antiquæ amicitie debitum: honestius autem propter tanti regni nomen

Ingelheim.

Henric. III.
cogitur se
abdicare
imperio.Exagitur
a legato Pa-
pa.Exitur pa-
trimonio &
fortuni.Præmonitio
insidiarum
profugit.

men gloriosum. Vos igitur per fidem, per amicitiam rogo, in tantis tribulationibus meis ac iniuriis propinquo & amico consulatis. Quæ fidei & amicitie vincula etsi inter nos non essent, vestra tamen & omnium regum terræ interesset, iniuriam & contemptum meum vindicare, & tam nefariæ prodicionis & malitiæ exemplum de superficie terræ extirpare.

HENRICVS DEI GRATIA ROMANORVM
Imp. Augustus, Henrico filio suo.

37 *Obtestatio.*
S^I ea nos debita affectione tractasses, qua deberes, lubētissimè tecum loqueremur, & paterna tibi mandarem: verum quia longè alius quàm paternæ affectionis & humanitatis circa nos animus tibi fuit, nequimus aliter tecum loqui, quàm quòd ipsa rei manifestissimæ veritas habet. Tu enim ipse scis, sicut ipse publico experimento facti tibi conscius es, qualiter data fide & securitate personæ & honoris nostri, omni affectione deuotionis promissisti, nos ducere Moguntiam coram principibus, & inde nos securissimè reducere quocūq; vellemus. Hac fiducia cum tecum amanter & indubitanter ascenderemus, contra datam fidem apud Bingam nos cepisti: vbi nec paternæ lacrymæ, nec patris mœror, nec tristitia, qua ad pedes tuos aliorumq; aduoluebamur, te commouit ad misericordiam, quin nos caperes, & captum mortalibus inimicis illudendum & custodiendum traderes, vbi multimodo genere contumeliæ & terroris afflicti, compulsi sumus ferme venire vsq; ad ipsum mortis articulum. Ante captiuitatem abstulisti nobis Episcopatus, & quicquid de honore regni potuisti, & prædia nostra, & ipsam familiam: in captiuitate verò quicquid residuum erat, vt lanceam & crucem & omnia regalia insignia vi & timore mortis, vt ipse bene scis, & omni ferme notum est Christianitati, à nobis extorsisti, relicta vix ipsa vita. Cum hoc tibi de nobis non sufficeret, postea semper vbi-
Exordium ab excusatione.
cunq; fuimus, modis omnibus, quibus potuisti, nos persequi nō cessasti, vt vel perderes vel de regno expelleres. Verum nos satis mirari nō possumus, qua ratione vel occasione tam obstinatè facias, cum de Domino Papa & Romana Ecclesia nulla tibi residua sit occasio. Nos enim nūcio domini Papæ & Romanæ Ecclesiæ te præsentè parati fuimus & sumus obœdire, & omnem debitam obœdientiam & reuerentiam ei coram & semper exhibere, & consilio principum & spiritualis patris nostri, Henrici Cluniacensis Abbatis, aliorumq; religiosorum virorum de statu Ecclesiæ & honore regni libentissimè agere. Te ergo rogamus pro honore regni & tua & paterna deuotione, & per auctoritatem Romani Pontificis & Romanæ Ecclesiæ, vt de iniuria nobis illata, & de his, quæ nobis vi & iniuste abstulisti, iusticiam facias. Rogamus etiā, vt cum nil rationis tibi sit, quare nos prosequaris, nos & fideles nostros cesses infestare, imò permittas nos pacificè & quietè viuere, vt integrè & cū tranquillitate possimus omnia supradicta age-

Exordium
ab excusa-
tione.Henric. F.
perfidia &
in patrem
impietas.Henricus
Abbas Clu-
niac.
Petitio a-
quisita.

re. Recognosce etiam, & tecum cogita quia Deus iustus iudex est, cui committimus causam nostram & vindictam: cuius etiam iudicia sunt occulta, velut abyssus multa. Quoniam quantumcumque super afflictionem & infortuniam glorieris, & super humilitatem te extollas, forsitan de sede sancta sua inter me & te gratuita misericordia aliud iam definiuit, intercedente iusticia, quam tu ipse cogites & disponas. Quod si nulla alia vel reuerentia vel intercessio nobis valet, opto ut iusticiam consequi possimus, vel ut tuarum persecutionis impetus cesset. Ad hoc idem Romanum Pontificem, & sanctam vniuersalem Romanam Ecclesiam appellamus.

HENRICVS DEI GRATIA ROM. IMP. AVG.

Archiepiscopis, & cateris Saxonie principibus, ac etiam reliquo populo, gratiam & dilectionem dignantibus eam recipere.

Henric. III. da iniuria sibi illata querela.

CONQUERIMVR Deo omnipotenti, & domina mea sancta Mariae, & beato Petro, principi Apostolorum, patrono nostro, & vobis principibus omnibus, quia iniuste & inhumanè & crudeliter in illa confisi fide, qua dubitare non debuimus, tractati sumus, & tam honore regni quam prediis omnibus, quae habebamus contra diuinum & humanum ius, ad infamiam & vituperium regni, ita expoliati sumus, ut nihil penitus preter vitam nobis relictum sit. Vbi cum ferme omnes essetis, magna pars vestrum visa est dolore contristari: sed pro dolor, nihil nobis conculit vestra tristitia, quin in nobis sibi satisfaceret voluntas inimicorum odiosa. Et quia consilio & rogatu filii nostri, fide & securitate vitae & honoris primum ab eo accepta, fiducialiter & desideranter Moguntiam in praesentia Legati Romani & principum tenderamus, ut eorum dispositione ageremus tam de statu Ecclesiae & honore regni, quam de salute animae nostrae, ipse non est veritus in hac voluntate & obedientia nos contra datam fidem capere, & usque ad articulum mortis ferme ducere: non ausi sumus ita nos illi credere, ut iniuria & contumeliis nos pro voluntate sua, sicut prius, valeat tractare. Quapropter multum vos rogamus, & obnixè precamur, ut pro timore Dei & honore regni, & honestate vestra, dignemini studere, quomodo de iniuria, in manibus vestris nobis illata, per vos possimus recuperare iusticiam. Nos autem pro consilio vestro & aliorum, qui nos odio non habent, religiosorum virorum parati sumus, tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quam alicui in regno libenter rationem dare. Praeterea sicut domino Papae in praesentia legati sui & vestra obedientia parati fuimus, ita nunc parati sumus ei omnem debitam reuerentiam & obedientiam sincero corde & deuotione praesentialiter exhibere, & tam consilio vestro quam spiritualis patris nostri, Henrici Cluniacensis Abbatis, aliorumque religiosorum de statu Ecclesiae & honore regni quantum in nobis est disponere. Cum ergo ad haec omnia parati simus, rogamus vos & obnixè precamur, quatenus pro Deo & honore regni & vestro instanter moneatis filium nostrum, cum nulla ei secundum praefatam sententiam aduersum nos residua sit occasio, a modo desistat nos & fideles nostros persequi, & pacifice & quietè viuere permittat,

Petitio ad ordines Saxo-

Henricum Cluniac.

mittat, ut supra dicta integrè & cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus vos per autoritatem Rom. Ecclesiae, cui nos committimus & honorem regni, ne super nos & fideles nostros veniatis, quia manifestum est, non eum diuinæ legis zelo, vel Romanæ Ecclesiae dilectione, sed concupiscentia regni, patre iniuste eo priuato, hoc incepisse. Apud quem si interpellatio vestra nullaque alia interuentione ad praesens prodesse poterit, appellamus Rom. Pontificem, & sanctam vniuersalem Romanam sedem & Ecclesiam.

HENRICVS DEI GRATIA IMP. ROM. AVG.

Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus, caterisque regni principibus, gratiam & dilectionem dignantibus eam recipere.

ROGAMVS filium nostrum, & vos multum precati sumus, ut dimisso exercitu ordinaretur, quomodo possemus conuenire, ut de iniuria nostra & pace componenda ad honorem regni possit dignè & decèter definiti. Placuit vobis remanere, unde nobis longè grauior prior oritur querimonia, quod dimissa obsidione Coloniae vultis super nos & fideles nostros sub specie colloquij cum exercitu venire, datis induciis octo dierum, quae nunquam datæ sunt homini alicuius conditionis, ut bene scitis, usque ad hanc diem pro legitima definitione alicuius minoris negotij, ne dum pro tanta re, secundum legem diuinam vel humanam, vel etiam secundum usum hominum. Oportet enim nos habere, si vobis placeret, saltem tales inducias, intra quas possimus conuocare, & precibus inuitare, ad hanc eandem causam, Moguntinum, Treuirensis & Bremensis, Archiepiscopos; Frisingensem, Augustensem, Curientem, Basiliensem, Episcopos; Ducem Magnam cum Duce Theodorico, & Duce Bohemicum & Comitem Flandrensem cum Comite Burgundiae, & aliis qui ad praefatum negotium, ut bene scitis, sunt valde necessarii. Quapropter sicut prius rogamus & obnixè precamur, quatenus pro Deo & anima vestra & pro appellatione Domini Rom. Pontificis Paschalis & Rom. Ecclesiae, & pro honore regni, dignemini apud filium nostrum efficere, ut dimisso exercitu cesset nos persequi, & ordinetur, quomodo securè & absque ambiguitate possimus nos cum cæteris supradictis ad agendum de nostra iniuria & pace in regno componenda, quietè & pacificè conuenire. Quod si nullatenus cessare voluerit, proclamationem inde fecimus, & semper facimus Deo & sanctae Mariae & beato Petro, patrono nostro, & omnibus sanctis, & omnibus Christianis, & vobis maximè, omni deuotione precantes, ut dignemini cessare eum persequi ad persecutionem tantae iniuriae, & vos eum imitari. Appellauimus, & tertio appellamus Dominum Romanum pontificem Paschalem, & sanctam vniuersalem sedem & Romanam Ecclesiam. Quod si hoc tantum nobis, & ad hoc, ut ipse cesset nos persequi, prodesse non poterit, commitemus nos omnipotenti Patri & Filio, sanctoque Spiritui paracletico, & beatæ Mariæ perpetuae virginis, & beato Petro & Paulo & sancto Læberto omnibusque sanctis, ut diuina misericordia, omniumque sanctorum intercessio humilitatem nostram respicere, nosque contra tantamque iniuriosum Imperium defendere dignetur. Amen. FINIS.

Appellatio.

Vult absque armis componi.

Colloquij & induciarum postulario iniqua.

Obsequio.

Appellatio.

VITA ET GESTA HILTEBRANDI, QUI ROMANVS PONTIFEX FACTVS, GREGORIVS SEPTIMVS DICTVS EST,

descripta per Bernonem Cardinalem, Archipresbyterum Ecclesie Romanae, qui eo tempore vixit.

REVERENDISSIMAE MATRI SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE, deuotus filius eius & humilis seruus, Benno, Cardinalium Archipresbyter.

Auctoris inscriptum.

Hiltebrandus.

Quibus cur desertum ac damnatum.

Circumscribit arte Episcopos & clericum.

Inuadit Pontificatum contra Canones.

VM de omnibus Romanae Ecclesiae Cardinalibus ferè solus Eusebius Liberium Papam declarauerit hereticum, & clerici Romanae Ecclesiae Anastasium secundum, duas Ecclesias excommunicatis communicando facientem damnauerint, non absurdum existimaui, maiorum nostrorum nomina atq; dignitates memoriae commendare, qui Hiltebrandum reliquerunt, cuius intolerabiles & grauissimos errores publicè detestati, nunquã ad eum reuersi sunt. Diuersas etiã scholas Romanae Ecclesiae litteris adnotauimus, quae ab eius cõmunionem recesserunt. Leo tunc temporis archipresbyter Cardinalium, & Benno & Vgobaldus, & Ioannes Cardinalis, & Petrus Cancellarius & Cardinalis, ordinati ante tempora Hiltebrandi: Natro, Innocentius, Leo, hi tres ab eo consecrati, deseruerunt eum, errores eius execrati: Similiter Theodinus Archidiaconus, quem ipse constituit Archidiaconum, & alij Cardinales diaconi: Ioannes, modò Archidiaconus, & Crescentius, Ioannes, primicerius scholae cantorum, cum omnibus suis: Petrus oblationarius cum omnibus suis, excepto vno: Poppo, prior scholae regionariae cum omnibus suis subdiaconis: Archiacolythus & Subpulmentarius cum suis: Centius, iudicum primicerius cum aliis iudicibus, & cuncti milites signa banda gestantes: prior scriuariorum cum plerisque suis. Ipsi etiam Episcopi cum iam vellent eum deserere, Hiltebrandus conuocatis ad se laicis, eis consilium suum aperuit, & quòd Episcopos à colloquio Cardinalium vellet separare, indicauit. Post hæc ipsos Episcopos conuocauit, & turbis laicorum stipatus, sacramentum ab ipsis Episcopis cum terrore & minis exegit & extorsit, & in manu sua iurare coëgit, ne vnquã ab eo dissentirët, nunquam regis causam defenderent, nunquã superordinato sibi Papae fauerent, vel obcederent. Quo facto, eos per Principem Salernitanum in Campaniam misit: & sic eos à consortio Cardinalium & à Romana vrbe separauit. Nec solùm Episcopos, sed etiam Urbis presbyteros & inferioris ordinis clericos, insuper & laicos iuramentis allegauit, ne vlla ratione, vllò tempore, condescenderët in causa regis. Alexandro Papa iuxta vespertinam horam defuncto, eadem die contra Canones à laicis electus est. Sed Cardinales nõ subscripserunt in electione eius: sub anathemate enim Canones præcipiunt, neminem

nem eligi in sedem Romani Pontificis ante diem tertium post sepulturam ipsius prædecessoris. Postquam aliunde ascendit, à consilio remouit Cardinales sacrae sedis.

Cum quibus personis consilia sua diebus ac noctibus habuit, Roma vidit & audiuit.

Eiectis à consilio & à custodia eius Cardinalibus, vita eius & fides & doctrina sine testibus fuit: cum sacri canones præcipiãt, vt in omni loco tres Cardinales presbyteri & duo diaconi Papam non deserant, propter testimonium ecclesiasticum, & propter stylum veritatis.

Scripturas sacras violenter intorsit in adiutorium falsitatis: quod genus idololatriae quantum sit, latè patet in scripturae sacrae campis spaciosis.

Præter voluntatem & consilium Cardinalium extra ordinem iudicandi, sacris canonibus determinatum, Imperatorem in nulla Synodo Canonice accusatum, præcipitanter excommunicauit, in qua excommunicatione nullus Cardinalium subscripsit.

Vt primùm ad excommunicandum Caesarem de sede surrexit, sedes ipsa nouiter lignis fortissimis composita, subito Dei nutu terribiliter scissa est in plures partes: Vt manifestè daretur intelligi, quanta fessor ille tam periculosa excommunicatione, & præsumptione, quamque terribilia schismata seminaret contra Ecclesiam Christi, contra sedem beati Petri, quam crudeliter dissiparet cathedram Christi, conculcando leges Ecclesiae, imperando cum potentia & austeritate.

In descriptione eiusdem excommunicationis ea interferuit, in quibus manifestè à fide Catholica errauit, cum iniuste excommunicationem Imperatorem, & Episcopos cõmunicantes ei, excepit ab excommunicatione tertio gradu communicantes eis, & vnitatem Ecclesiae sciens, quantum in ipso fuit, duas Ecclesias fecit.

Idem præsumptor ieiunium indixit Cardinalibus, vt Deus ostenderet, quis rectius sentiret de corpore Domini, Romana ne Ecclesia, an Beringarius: per hoc manifestè probatus infidelis, cum in Niceno consilio scriptum sit, quia dubius in fide, infidelis est.

Et de corpore domini signum quasi fuit, quod petente Beato Gregorio ad firmandam mulieris fidem contigit, quando panis Christi formam accepit digiti. Et misit duos Cardinales, Othonem & Cunonem, ad sanctam Anastasiam, vt cum Suppone, eiusdem Ecclesiae Archipresbytero, triduanum ieiunium peragerent, & illis tribus diebus singuli per dies singulos psalterium & missas decantarent, vt supra dictum signum eis Christus ostenderet: quod minimè contigit.

Imperator solitus erat frequenter ire ad orationem ad Ecclesiam sanctae Mariae, quae est in monte Auentino. Hiltebrandus autem cum per exploratores suos omnia eius opera solite inquireret, locum in quo frequentius Imperator vel stans, vel prostratus orabat, notari fecit: & quendam promissa pecunia ad hoc induxit, vt supra trabes Ec-

Expellit à se Cardinales.

S. Scriptura violenter detorquet.

Caesare in diuina causa damnat.

Prodigium.

Dira iniquissima.

Hiltebrandi ieiunium de doctrina Beringarii.

Prodigium de eodem exitum.

Insidia Caesari fructa.

42
 clesie occultè lapides magnos collocaret, & ita aptaret, vt de alto super caput orantis Imperatoris demitteret, & ipsum contereret. Quod minister tanti sceleris cum festinaret implere, & lapidem magni ponderis super trabes aptare vellet, lapis pondere suo eum traxit, & fracta sub trabibus tabula, & lapis & ille miser homo Dei iudicio in pavementum Ecclesie cecidit, & eodem lapide contritus penitus est. Huius rei gesta ordinem postquam Romani cognouerunt, pedem illius miseri fune ligauerunt, & triduo per plateas vrbs ad exemplum trahi fecerunt. Imperator autem solita clementia iussit eum sepeliri.

Diuinationes e pane mystico.

Ioannes Portuensis Episcopus, qui intimus fuerat & à secretis Hiltebrandi, ascendit in ambonem beati Petri, & inter multa, audiente clero & populo, ait: Tale quid fecit Hiltebrandus & nos, vnde deberemus viui incendi: significans de sacramento corporis Domini, quod Hiltebrandus, responsa diuina quærens contra Imperatorem, fertur iniecisse igni, contradicentibus Cardinalibus, qui assistebant ei.

Falsum de Casive Varietium.

In Pascha Domini feria secunda, cum ad Ecclesiam sancti Petri admissam clerus & populus conuenisset, post Euangelium in ambonem ascendit, sicut erat indutus Pontificalibus indumentis. Et in presentia Episcoporum & Cardinalium, in frequentia cleri & senatus & populi Romani, publicè clamauit inter multa suæ diuinationis verba: Regem Henricum vsque ad proximum sancti Petri festum sine dubio moriturum, aut à regno penitus deiiciendum, in tantum, vt ulterius non posset congregare quam sex milites. Prædicauit etiam Episcopis & Cardinalibus & omnibus qui aderant, de ambone clamans: Nullo modo habete me pro Papa ulterius, sed ab altari me auellite, si vsque ad prædictum festum prophetia hæc effectum non habuerit.

Deuotio.

Nona in Imperatoris insidia, & inde Varietium Varietas detecta.

Eisdem diebus parauit Imperatorem perdere per occultos proditores, Deus autem eum custodiuit. Et eodem tempore fuerunt nonnulli, qui existimauerunt, ipsum Hiltebrandum conscium extitisse, & ordinatorem proditionis: quia eisdem diebus paulo ante proditionem de morte regis falsò prophetata præsumsit. Quod verbum vehementer percussit corda multorum. Et palàm factum est, Hiltebrandum voce propria in conuentu Ecclesie esse damnatum, qui (vt dictum est) iudicauerat se nullo modo esse Papam, neque pro Papa ulterius habendum, sed proditorem & mendacem esse credendum, nisi vsque ad proximum festum sancti Petri Imperator moreretur, aut omni honore spoliaretur, adeò vt ultra sex milites congregare non posset: & diuino nutu actum est, vt à seipso quoque damnaretur hæreticus. Sic enim ait Apostolicus: Dominus ipse inquit: Propheta, qui arrogantia deprauatus, voluerit loqui in nomine meo, quæ ego nõ præcepi, vt diceret, aut ex nomine aliorum deorum, interficietur. Quod si tibi tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus nõ est eloquutus? Hoc habebis signum, quod in nomine Domini propheta prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non

43
 nus non est locutus, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit, & idcirco non timebis eum.

Tempore autem transacto, quod Hiltebrandus in diuinatione sua præfixit, Rege verò neq; mortuo, neq; militibus suis imminuto, timès se suis verbis deprehensum, & ore proprio condemnatum, ad callida argumenta se conuertit, persuadens vulgo indocto, nõ de corpore sed de anima Regis se prophetasse: quasi anima regis milites omnes præter sex perdidisset, vel illo spatio mortua esset. Et his verbis vulgus indoctum delusit. Contra huiusmodi prophetas beatus Gregorius super Ezechielem ait: Inter Prophetas veros & falsos ista est distantia, quia Prophetæ veri, si quid aliquando per suum spiritum dicunt, citius corrigunt: Prophetæ autem falsi, & falsa denunciant, & alieni à sancto Spiritu in sua falsitate perdurant.

Inaptem de falso Saticino commentum.

Tres homines non conuictos, non confessos, absq; secularibus iudicibus Hiltebrandus morti adiudicauit, & eos in patibulis iuxta Ecclesiam sancti Petri, in loco qui dicitur Palatiolum, interficere suspensos cõegit, sine dilatione, sine discussione, contra leges, quæ præcipiunt etiam manifestos reos intra spacium & retractionem triginta dierum nõ interfici. Quæ etiam apud paganos vigent & seruantur, sicut docet autoritas B. Ambrosij, & passio sanctorum Marcelliani & Marci.

Tyrannus animi impotentia.

Centium, filium præfecti Stephani, prius fidelem suum, in carcerem misit, & in vase vndiq; aculeis vestito mille & mille mortibus cruciavit. Qui postquam euasit, ipsum Hiltebrandum cepit. De cuius captione antequam euaderet, omnibus, qui captione illius cooperatores fuerant, hoc debitum publicè remisit, quod postea infideliter vindicauit, Centium, cui omnia remiserat, persequi cõcepit, & nouè de hominibus Centij in patibulis suspensio interfecit ante portas sancti Petri.

In Centium insuria & perfidia.

Filius cuiusdam viduæ captione eius interfuit, cui cum multis aliis pœnam & exilium vnus anni indixit. Quo expleto, vidua ampliori satisfactione volens placare animum Hiltebrandi, funem immisit collo filij sui, & fune filium trahens, pariter cum filio ad pedes Hiltebrandi procidit, dicens: Domine Papa, de manu tua volo recipere filium meum, qui exilium vnus anni, & pœnam à te iniunctam portauit. Ad hæc Hiltebrandus in presenti, propter eos qui aderant, iram dissimulans, filium ei reddidit, cum austeritate dicens: Vade vade fœmina, dimitte me in pace. Postea missis apparitoribus suis, filium viduæ apprehendit, & iudicibus, vt eum morti damnarent, præcepit. Qui vno ore responderunt, se ulterius non posse illum condemnare, qui ad iudicium Papæ confugisset, & pœnitentiam & exilium vnus anni ab ipso Papa iniunctum iam impleuisset. Ad hæc gloriosus Hiltebrandus iudicibus iratus, præcepit abscindi pedem filio viduæ, quæ frustra apud Hiltebrandum existimauerat pœnitentiam & leges & iura valere. Et pede truncatus dolore illo post triduum mortuus est.

Atrocitas in supplicio.

Multa quidem alia fecit Hiltebrandus, in quem clamat sanguis Ec

Flagitia.

d iij

clesiæ gladio linguæ eius miserabili prodicione effusus, propter quæ à communionem eius iustissimè Ecclesia recessit, sicut fecerunt maiores nostri temporibus apostatarum Liberij & Anastasij.

Vt Liberij festum celebraretur, iussit. Hoc præcepto eius hæresin firmavit, qui ex laudabilibus meritis damnabiles exitus habuit.

Liber magister.

Die quodam cum de Albano Romam veniret, oblitus est secum ferre familiarem sibi librum necromanticæ artis, sine quo nusquam aut raro incedebat. Quod cum in itinere ei ad memoriam redisset, in introitu portæ Lateranensis festinanter vocavit duos de familiaribus suis assuetos & fidos ministros scelerum suorum, & ut eundem librum citissimè sibi afferrent, præcepit, & terribiliter interminatus est, ne librum in via aperire præsumerent, nec vlla curiositate secreta libri inuestigarent. Sed quanto amplius inhibuit, tanto vehementius eorum curiositatem ad inuestiganda eiusdem libri arcana accendit. Igitur dum in reditu librum referassent, & diabolicæ artis præcepta curiosè legerent, subito affuerunt angeli Satanæ, quorum multitudine & horrore duo illi iuvenes propè affecti amentes, vix ad se reuersi sunt. Et (vt ipsi retulerunt) maligni spiritus instabant, dicentes: Ad quid nos vocastis? quare fatigastis? citò præcipite, quod nos agere vultis, alioquin insurgemus in vos, si nos diutius tenueritis. Ad hoc alter iuuenum: Festinanter (inquit) muros illos deiicite. Et hæc dicens, manu ostendit muros altos vicinos Romæ, quos in momento maligni spiritus deiecerunt. Et iuvenes sanctæ crucis signo se signantes, tanto terrore exterriti, trementes & palpitantes vix Romam ad Dominum suum peruenerunt.

Auctoris epistola.

Venerandis Ecclesiæ Romanæ patribus & dilectis in Christo & semper diligendis fratribus, Benno, Cardinalis Romanæ Ecclesiæ, fidele seruitium & salutem, seruantibus Ecclesiæ Catholicæ communionem: De cuius communionem & disciplina, vel potestate, frustra sibi applaudit, quisquis iniuste ex potestatis præsumptione quenquam ligauerit vel soluerit. Iniuste autem ligat, quisquis aliquem paratum satisfacere, & audientiam implorantem, neque conuictum neque sponte confessum anathematizat, imò seipsum frustra maledicendo, quasi proprio iaculo in se intorto, maledicit & condemnat. O noua proditio, procedens de sanctuario, imò de eo, qui ut summus sacerdos videbatur Ecclesiam regere, & senioribus iudicibus præesse.

Hiltebrandi artes de Episcopis Simoniacis.

Hiltebrandus instabat Imperatori, ut eiiceret Episcopos Simoniacos. Imperator credens, quasi ex zelo legis, quasi à throno Dei procederent hæc mandata, sine mora obædiebat, sine mora, sine discussione, sine iudiciario ordine Episcopos eiiciebat: dum per hanc obædientiam se Deo sacrificare existimabat, dum adhuc versutias Hiltebrandi minus intelligebat.

Hiltebrandus verò expulsos à rege Simoniacos relocabat, & quos regi infestos reddiderat, eos sibi familiari amicitia reconciliabat, & multis

multis & magnis iuramentis sibi fidos & obnoxios efficiens præ aliis exaltabat. Et modico tempore iis artibus regia domo perturbata, & penè amicis destituta, sibi verò amicitia maiorum principum comparata, ex improviso sine legitima accusatione, sine canonica vocatione, sine iudiciario ordine, obædientem sibi Imperatorem excommunicauit, & regni principes ab eo separauit. Et cum Apostolus præcipiat, ne quis circumueniat in negotio fratrem suum, quantum in eo fuit, mortificauit potius quàm castigauit. Sic autem Imperator multimodò circumuentus, præter Canonicum ordinem excommunicatus, & consensu Hiltebrandi & consilio magna ex parte imperij honore expoliatus, & bellis & cædibus immensis fidelium suorum prægrauatus, frustra Canonicam audientiam implorauit, & extortam confessionem inuitus ac coactus apud Canusium in præsentia Hiltebrandi protulit. Dicite quæso qui iustitiam diligitis, qui ad dextram vel sinistram fauore alicuius personæ declinare non nostis, dicite quæso, si cõfessio tanto tempore extorta cuilibet pauperi, nedum Cæsari, præiudicare debuit? Si ex confessione extorta potius non extitit reus Canonum hic, qui extorsit, quàm qui peruersè iudicatus peruersoris iudicis iniuriam & violentiam patienter & publicè, & cum lachrymabili afflictione, nudis pedibus in laneis vestibus, hyeme præter solitum aspera, apud Canusium SPECTACVLVM ANGELORVM FACTVS ET HOMINVM, & Hiltebrandi ludibrium, triduo pertulit? Dicite quæso, si quisquam sanctorum Pontificum quenquã plebeium, nisi aut sponte cõfessum, aut in synodo conuictum, nec in eadem prouincia, sed in longinquis terrarum partibus semotum, tam præcipiti iudicio damnare præsumsit? Si quis tam audacter abusus est potestate ligandi & soluendi? Equidem Ambrosius Theodosium ligauit, sed præsentè sponte confessum. Maximus, Salonitanus Episcopus, per plures annos extra prouinciam sui Episcopatus Romæ apud beatum Gregorium de Simoniaca hæresi, & diuersis adulteriis accusatus, vno tandem anno, deficientibus accusatoribus, sacramento sola manu præstito, purgatus est, sicut in registro eiusdem beati Gregorij legitur. Et beatus Augustinus in lib. de pœnitentia: Satis (inquit) ostendit Apostolus, non temere & quomodolibet, sed per iudicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communionem, & si per iudicium auferri non possint, tolerantur potius, ne peruersè malos cuitado, ab Ecclesia ipse discedes, eos, quos fugere videtur, vinciat ad gehennam. Multi, inquit, corriguntur, vt Petrus: multi tolerantur, vt Iudas: multi nesciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminat abscondita tenebrarum. Et quidam, inquit, metuentes præcepta seueritatis, quibus admonemur corripere iniquos, non dare sanctum canibus, Ethnicum habere Ecclesiæ contemptorem, à compage corporis membrum, quod scandalizat, euellere, ita perturbant Ecclesiæ pacem, vt contentur ante tempus separare zizania, atque hoc errore cæcati, ipsi potius à Christi veritate separentur.

Anathema inquisitum.

Cæsaris angustia, & in de peccatis præiudicio.

In confessio nem & anathema illegitimum.

Cæsaris spectaculum Angelorum & hominum.

D. Ambrosii Theodosium Imp. Maximia Episc.

Augustini de excommunicatione sententia.

Qualis nobis causa est aduersus schismata Donati, & non cum illis, qui nouerunt Caccilianum non veris sed calumniosis criminibus appetitum, & perniciosam sententiam suam mortifero pudore non deserunt: sed cum illis, quibus dicimus, etiam si mali fuissent, propter quos in Ecclesia non estis, vos tamen eos ferendo, quos emendare aut segregare minimè poteratis, in Ecclesia permanere debuistis. Et paulò post: Nos, inquit, ad sanam doctrinam pertinere arbitramur, ex vtrisque testimonio vitam sententiamque moderari, ut canes in Ecclesia propter pacem Ecclesiae toleremus, & canibus sanctum, ubi Ecclesiae pax tuta est, non demus. Hiltebrandus autem non solum Ecclesiae perturbauit pacem, sed etiam ecclesiasticam scidit unitatem, & vnicæ fidei vestem inconsutilem: dum Cæsarem & Episcopos communicantes Cæsari absque iudicario ordine excommunicabat, & tertio gradu communicantes eis ab excommunicatione noua pietate excipiebat: quos huiusmodi artibus & regi subducere, & sibi allicere festinabat.

Hiltebrandus perniciosis schismatis auctor.

Arguitur haereticos.

Dicant nunc Hiltebrandi discipuli, quibus cõmentis, quibus coloribus deaurare possint, quòd ipse Hiltebrandus in synodo generali haeretica praedicauit, praedicando excommunicatis communicare consensit, praedicata scripsit, praedicatione & scriptis alteram catholicam, alteram excommunicatorum Ecclesiam faciens, unitatem scidit, & scripta per orbem terrarum disseminauit: praedicando, scribendo, scripta disseminando seipsum haeticum manifestauit, & ore proprio, & confessione haereseos non extorta, diuino urgente iudicio, cõdemnauit, dum vulgus erroneum sanctum existimaret, & Apostolis exaequaret spiritum tanti erroris, cum etiam prudentiores eius laqueis caperentur, & inducerentur in tentationem, si fieri posset, etiam electi.

Habetur pro apostata.

Mentimur, nisi tredecim Cardinales sapientiores, & religiosiores, ipse Archidiaconus & ipse primicerius & multi alij Lateranensium clericorum, quorum iudicio ex priuilegio sanctae sedis totus subiacet mundus, apostasiam eius intolerabilem perpendentes, ab eius communione recesserunt.

Dilemma de dicitur Cæsari obnunciatis.

Dicant, oramus, Hiltebrandi discipuli, qua praesumptione magister eorum unitatem Ecclesiae in duas vel plures partes diuisit? Si enim Cæsarem iniuste, & absque iudicario ordine damnauit, seipsum potius ab Ecclesia separauit. Si verò iuste excommunicationis gladium in Cæsarem vel Episcopos communicantes Cæsari exeruit, quare communicantes ipsis Episcopis tertio gradu per scripturam excipiendo absoluit? Nunquid etiam vnus diei infans ab excommunicatis conceditur aliqua necessitate baptizari, vel ab excommunicatis baptizatus, & continuo mortuus, creditur saluari? Equidè sacer Ecclesiae Chalcedonensis canon praedicat, apud haereticos non posse ad salutem baptizari, & damnat eos, qui paruulos extra Ecclesiam baptizandos obtulerint. Quid propriè de paruulis apud excommunicatos baptizatis beatus Augustinus scribat Bonifacio Episcopo, in serie eiusdem epistolae facile & lucidè po-

Baptismus excommunicatorum.

dè potest reperiri. Reperitur & hoc ipsum in epistola beati Gregorij, quam pro paruulis sollicitus, Episcopis Longobardiae misit. Reperitur etiam multipliciter in campis sacrae scripturae latis & spatiosis.

Gloriosus autem Hiltebrandus, & pedisequus eius Turbanus, noua potestate soluentes decreta Chalcedonensis Concilij, non solum verbis sed & scriptis publicis consenserunt extra Ecclesiam communicare & baptizare: quam cæsi essent, quam haeretici scriptis propriis deprehensi. Proh nefas, ij praesumerunt de Ecclesia iudicare, qui nusquam reperiuntur non errasse, quibus etiam ipsa veritas reputatur in mendacium, quam solo fallendi studio verbis & scriptis suis, ne uena erroris eorum perciperentur, quasi mel veneficorum more admiscuerunt. Mendacium enim est, ut beatus Augustinus ait, omnis enuntiatio prolata intentione fallendi.

Turbanus Hiltebrandi pedisequus.

Mendacium.

Vterque autem, Hiltebrandus scilicet & Turbanus, in haesim Liberij cecidit, qui postquam publicè communicauit excommunicatis, duas Ecclesias faciens, unitatem scidit. Sed non tacuit beatus Presbyter Eusebius, quo legitime defendente unitatem usque ad mortem, & vita & morte eius clarificante doctrinam catholicam, Liberius declaratus est haeticus.

Haesim Liberij.

Eusebius Presbyter.

Liberium vnus Eusebius communionem eius deserendo, & iuxta Euangelium tanquam Ethnicum & publicanum deuotando, ligauit, vno spiritu cum beato Augustino magis opere quam verbo dicens: Coepisti habere fratrem tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed ut iuste facias vide, nam iniusta vincula iusticia dirumpit.

Locus Augustini.

Vnus Eusebius Liberium recedendo a communione eius ligauit: quanto magis Hiltebrandus in errore perseuerans cum angelis suis apostataris damnatus in abyssum relegatus est, Romanae Ecclesiae patribus ab eius communione recedentibus, & eius haereses & ligandi & soluendi ab usum execrantibus.

Argumentatur a minore ad maius.

Anastasius Papa canonicè intrauit: sed quia vni excommunicato sine satisfactione publica communicauit, quidam Romanorum clericorum ex potestate & priuilegio sanctae sedis communionem eius deserentes, eum ligauerunt, quia communicando excommunicato Ecclesiam diuidere praesumpsit. Hiltebrandus verò a discipulis suis sanctus praedicabatur, quasi aequalia & longè deteriora non commiserit, quasi Romanae Ecclesiae clerici & laici publicè ab eius communione non recesserint.

Anastasius Papa vnde ab usum declaratus.

Hiltebrandi discipulorumque assertio.

Silèant hypocritae, sicut ait beatus Petrus piratis similes, beati Petri nomen igne malitiae sub nomine catholico, sub obtentu iustitiae, artificiosè supposito destruentes, & fere demergentes. Obstupescant Pseudoprophetae ad vocem Petri, in facie humani, in cauda scorpiones, lupi sub ouina pelle latentes, corpora trucidantes in oris gladio, & animas pariter deuorantes: quorum religio nihil aliud redolet, nisi proditione & auaritiam: penetrantes domos viduarum capriuas duxerunt

Hypocritae.

Nefariarum religio.

mulierculas oneratas peccatis, sub occasione impacati tēporis attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmonum, quas accepit Hiltebrandus magister eorum à magistris suis, à Theophylacto, qui cognominatus est benedictus Papa I X. à Laurentio, Malasitano Archiepiscopo, à Ioanne Archipresbytero S. Ioannis de porta Latina, qui postea cognominatus est sextus Gregorius Papa.

Magistri Hiltebrandi.

Ioannes Gratiannus Archipresbyter.

Theophylactus magus post Benedictum IX. Papam.

Laurentius Archiepiscopus maiorum principum.

Eiusdem auguria.

Theophylactus, sacrificiis dæmoniorū deditus, in syluis & montibus mulieres post se currere faciebat, quas magicis artibus ad sui amorem coegerat. Testantur hoc libelli ipsius inuenti in domo eius, postquam vitam malè finierat. Et hæc fabula adhuc rusticis Romanorum est notissima. Is dum ad Ecclesiam rediret de sylvarum secretis, ubiq; secum habens prædictū Laurentium, principem maleficiorum, cum eo etiam publicè de Marhesi disputabat, & vulgus auidum nouarum rerum nouis diuinationibus in sui admirationem excitabat. Nomen autem Laurentij apud simplices pro eo habebatur celebre, quia videbatur aliquando ex improviso prophetare. Et de complice & discipulo suo Papa securus, gaudebat etiam publicè in conuentu Episcoporum & Cardinalium & Senatorū auguria sua magnificare, & ad tantum auium subito augurio denunciare, quid ipso die, vel hesternò vel nudius tertius factum esset in oriente & occidente, in meridie, in septentrione, & in remotioribus vel extremis terrarum partibus, siue de bellis siue de morte principum. Ad quem tentandum cum quodam die multi conuenissent, subito audita est auicula, quæ vulgo passer dicitur, dulces voces frequentare. Et Laurentius subito interrogatus in præsentia Theophylacti & Episcoporum qui conuenerant, quæ auis illa caneret, subito respondens: Auicula, inquit, hoc aliis canit auiculis, ut citò conueniant ad portam maiorem, vbi modò fractus cuiusdam rustici currus, & effusum est milium, quod super illum ferebatur. Inuitat autem frequenti cantu, ut illic citò conueniant & saturentur. Quo audito, plures astantium concito cursu maiorem portam alij alium certatim præuenientes, petierunt, & sicut dixerat, inuenerunt.

Auguria eius nullo diuinæ legis zelo vindicabantur, insuper à cōplice suo Papa semper magnificabantur. Vnde factum est, ut aliqui curiosa sectati, publicè & liberè frequentarent contubernium & magisterium eius. Morabatur autem in domo prædicti Archipresbyteri Ioannis de porta Latina, qui studiosè eius magisterio adhærebat, & imbuebatur artibus illius,

Impunitas.

Magia inuentionum Roma à Gerberto.

Theophylacto autem & Laurentio adhuc iuuenibus, infecerat urbem iis maleficiis Gerbertus ille, de quo dictum est:

Transit ab R. Gerbertus ad R. post Papa viget R.

Et Gerbertus quidè paulo post completum millenarium ascendens de abyssò permissionis diuinæ, quatuor annis sedit, mutato nomine dictus Syluester II. Et per quæ multos decepit, per eadem dæmonum responsa deceptus morte improuisa, Dei iudicio, est interceptus. Hic responsum

Eiusdem Papatus.

responsum à suo dæmone acceperat, se non moriturum, nisi prius in Hierusalem missa ab eo celebrata. Hac ambage, hac nominis æquocatione delusus, dum ciuitatem Hierusalem prædictam sibi credit, Romæ in Ecclesia, quæ vocatur Hierusalem, Missam faciens in die stationis, ibidem miserabili & horrida morte præuentus, inter ipsas mortis angustias supplicat, manus & linguam sibi abscindi, per quas sacrificando dæmonibus Deum inhonorauit. Et hic quidem dignum suis meritis exitum inuenit. Sed discipulos illius, Theophylactum & Laurentium, magistri mors teterrima à studiis idololatriæ non absterruit, quibus vltio diuina (vt paulò post dicendum est) non defuit.

Miserabili interitu.

Discipuli.

Igitur post infelicem exitum Gerberti, certamen erat inter discipulos ipsius, dum quisque anhelaret ad rapiendum Papatum sibi. Sedit autem post eum decimus octauus Ioannes, & quinto mense veneno suffocatus dicitur à suis. Huic successit decimus nonus Ioannes, & vix annum peregit. Cui successit quartus Sergius, & sedit tribus annis. Anno quinto post Gerbertum sedit octauus Benedictus, Laicus, frater Albrici Tusculanensis, patruus Theophylacti, & vndecimo anno decessit. Huic successit frater eius carnalis, & patruus Theophylacti, vigesimus Ioannes, neophytus, & sedit annis nouem. His duobus suis patruis successit Theophylactus, & anno vigesimo quinto post Gerbertum, magistrum suum, sedem fraudulenter obtinuit, & condiscipulum suum Laurentium & Archipresbyterum Ioannē Gratiannum intimos & secretorum conscios habuit.

Successores.

Ioan. XIII.

Ioan. XIX.

Sergius III.

Benedictus VIII.

Ioan. XX.

Theophylactus cognomento Benedictus IX.

Eodem tempore Hiltebrandus, relicto monasterio, prædicto Archipresbytero hæsit, & Archiepiscopi Laurentij magisterium secutus, in breui factus est vtriusque magistri imitator egregius. Qui cum vellet, manicas suas discutiebat, & in modum scintillarum ignis disculiebat: & iis miraculis oculos simplicium veluti signo sanctitatis ludificabatur. Et quia Diabolus per paganos Christum publicè persequi non poterat, per falsum monachū sub habitu monastico, sub specie religionis, nomen Christi fraudulenter subuerrere disponebat. Sed quamuis peccatis exigentibus talia fieri permitteret dispensatio diuina, tamen tempus retributionis propinquabat.

Hiltebrandi magistri.

Præfigia.

In diebus illis defuncto Conrado, legis & religionis cultore fidelissimo, Romanorum Imperatore Augusto, Theophylactus, qui & Benedictus nonus, habito consilio cum familiari suo Laurentio, & aliis suis complicibus, molitus est filium Imperatoris Conradi, Henricum Imperatorem successione Imperij exturbare, & in Ecclesia schismata diuersa seminare. Hoc enim est, quod amplius exigitur à mundi principio à tenebrarum principe. Misit igitur coronam Romani Imperij Petro, regi Vngarico. Sed ad Petrum expugnandum direxit Imper. Henricus Ducem Lotharingæ Gotfridum, virum fidelem & bello strenuum, & inter regni Principes clarissimum. Qui primo con-

Conradus II. Cas.

Henric. III. F. in eum Papa schismatis.

Benedictus IX. Petro, regi Vngaria, misit coronam hoc in scripta Ger-

*se. Petra de
dit Romam
Petro, sibi
Papa coro-
nam. Vide
Stumpsum
li. 1. de Vita
Henr. III.
Papa præ-
cio vendit.*

*Ioan. Grati-
anus Papa
Gregori^o VII.
Hiltebrand^o
макѣ кор-
ноу макоу
дѣи.*

*Syluester
III.*

*Henric. III.
sediciosos Pō-
stifices solio
deturbat.*

*Inauguratur à
Clemente II.*

*Deportat
Gregorium
VI. & Hil-
tebrandum
in German.
Eius inter-
pestiam &
infelix ele-
mentia.*

*Hiltebran-
dus Grego-
rii VII. hæres.*

Damasus II.

fiectu Petrum bello captum, & omnes vicinas nationes, ne in eum ali-
quid præsumerent, deterruit, & vt digna factis tanti schismatis aucto-
ri Theophylacto redderet, Romam venire disposuit.

Quo audito Theophylactus timore perterritus, vendit Papatum
complici suo prædicto Archipresbytero Ecclesiæ S. Ioannis de porta
Latina, magistro Hiltebrandi, acceptis ab eo libris mille quingentis.
Qui ascendens sacram sedem tantę iniquitatis gradibus, nomine mu-
tato sextus dictus est Gregorius. Igitur Hiltebrandus in schola tam
profundæ peruersitatis vsu & arte edoctus, erat tantorum fidus mi-
nister maleficiorum, & pessimis magistris peior discipulus. Quod ex
fructibus perfidiæ ipsius postea percepit Ecclesia, per eum sub obten-
tu Catholici nominis graui schismate lacerata, percepit & mundus,
bellis feralibus, & immensis cædibus, ipso auctore laniatus, & sub co-
lore mellis veneno propinato hæresibus nefandissimis propè suffo-
catus.

Eisdem diebus superpositus est in Papatum prædicto Archipres-
bytero Sabinensis Episcopus, qui mutato nomine dictus est Syluester
III. & factum est, vt Romana Ecclesia in partes diuersas scindi videretur.

Cum autem tanta peruersitas Romam ludificaret, diuino nutu af-
fuit Imperator Henricus, & (vt multa breuiter concludam) religio-
forum Cardinalium precibus efflagitatus, ipsis auctoribus, pro loco
officij sui, pro officio Imperiali, pro potestate sibi à sacris canonibus
concessa, ad purgandam Ecclesiam, ad exturbandum & vlciscendum
vi sacrilegos, deuotum se præbuit, Theophylactum in fugam coegit,
sextum Gregorium in custodiam reclusit, quem postea in exilium mi-
sit, Sabinensem Episcopum, quem non ambitio, sed vis ad Papatum
coëgerat, ad sedem propriam redire compulit. Romana verò Eccle-
sia eius respirans auxiliis, secundum Clementem Papam elegit, sub
quo Ecclesiæ vnitas, à quo & subsequenter Romanorum Imp. Augu-
stus venerandæ memoriæ Henricus coronatus est, & pro tantis me-
ritis vnice glorificatus triumpho singulari, vnici amoris priuilegium,
pellendo idololatrias Simoniacos, & vnitatem Ecclesiæ defendendo,
promeruit.

Quibus strenuè peractis, sextum Gregorium, vt supra dictum est,
cum Hiltebrando discipulo suo in Teutonicas partes deportatione
damnauit. Nimia tamen pietate deceptus, nec Ecclesiæ Romanæ,
nec sibi, nec generi humano prospiciens, nouos idololatrias nimis la-
xè habuit, quorum memoriam æterno carcere à contagione homi-
num remouere debuit.

Defuncto autem in exilio sexto illo Gregorio, Hiltebrandus per-
fidiæ simul & pecuniæ eius hæres extitit.

Eodem tempore Clemens Papa defunctus est. Huic successit Da-
masus, & sedit viginti tantum & tribus diebus, veneno, vt dicitur,
propinato

propinato suffocatus. Theophylactus enim magister Hiltebrandi,
post fugam reuersus Romam cum familiari suo Laurentio, multis ma-
leficiis sacram sedem vexabat, & per litteras discipuli sui Hiltebrandi
ea, quæ in palatio Imperatoris gerebantur, resciebat. Eo igitur im-
maniter grassante, iterum Romana Ecclesia legatum ad Imperato-
rem dirigit, & vt consilio Cardinalium Papam eligendum Romam
mittat, exposcit.

Bruno igitur, qui & Leo, ex consilio Cardinalium Romam inui-
tus & coactus dirigitur. In cuius comitatu nimia Imperatoris indul-
gentia permissus est reuerti Hiltebrandus, hac permissione sacerdo-
tium pariter & regnum sub specie religionis euerurus, & iuramen-
ta Imperatori præstita non diu seruaturus.

Brunoni igitur multa loquendo in itinere se supposuit. Et, vt Ro-
mam venit, ab eo obtinuit, vt fieret vnus de custodibus altaris beati
Petri. Et in breui loculos impleuit, & cui pecuniam illam committe-
ret, filium cuiusdam Iudæi nouiter quidem baptizatum, sed mores
numulariorum adhuc retinentem, familiarem sibi fecit. Et iam diu
reconciliauerat sibi quendam alium incomparabilibus maleficiis af-
fuetum, Gerhardum nomine, qui cognominabatur Brazutus, ami-
cum Theophylacti, qui subdola familiaritate dicitur sex Romanos
Pontifices intra spatium 13. annorum veneno suffocasse, quorum no-
mina hæc sunt: Clemens, qui sexto Gregorio damnato, & Theo-
phylacto expulso, sedit mensibus nouem, & diebus septem: post Cle-
mentem Damasus, qui sedit dies 23. post Damasum Leo, qui sedit an-
nos quinque: post Leonem Victor, qui sedit ann. 2. mensibus tribus,
diebus septem: post Victorem Stephanus, qui sedit menses septem,
dies 28. post Stephanum Benedictus, qui sedit menses septem, dies 20.
Hic non veneno, sed vi & dolis Hiltebrandi fuit eiectus. Post Benedi-
ctum Nicolaus, qui sedit ann. 2. mensib. 6. diebus 25.

Huius tempore Hiltebrandus prædictis duobus familiaribus suis
pecuniam suam & consilia sua communicauit, & per eos venales lin-
guas multorum sibi comparauit. Et post hæc Theophylactum anti-
quum dominum suum & magistrum, simulantem poenitentiam, Le-
oni Papæ in dolo reconciliauit, & Theophylacti consilio & factione
ipsum Papam Leonem contra Normanos armauit.

Igitur Leo Papa eorum dolos minus intelligens, & Romam dese-
rens, Alpes transiuit, & multis Teutonicis sibi aggregatis, ad expu-
gnandos Normanos Romam rediit, & Hiltebrando & Theophyla-
cto instigantibus, in Apuliam contra Normanos transiuit. Et quia
Theophylactus manifestè eum lædere non audebat, simulato obse-
quio cum eo manens, & ingressus & egressus eius explorans, singula
per secretos nuncios intimabat Normanis, & in manus eorum, Hilde-
brando dictante, ipsum Papam tradidit. De quorum manibus vix Pa-
e ij

*Theophyla-
ctus sedem
Romanam
vexat.
Eiusdē ex-
plorator Hil-
tebrandus.*

Leo IX.

*Hiltebran-
dus redans.*

*Instruat se
Leoni.*

Rem facit.

*Adiungit ad
amicitiam
Brazutum
sex Pontifi-
cum patri-
cidam.*

*Perseque-
stres largi-
tiones facit.*

*Reconciliat
Theophyla-
ctum Leoni.*

*Est auctor
& proditor
expeditionis
Normanica.*

*Theophyla-
ctus Norma-
norū emissar-
ium.*

pa (interfectis per prodicionem Teutonicis) desolatus euasit.

*Vexator se-
dio Rom.*

Leone post modicum defuncto, Theophylactus de parentum potentia præsumentis Romanam Ecclesiam, quam prius toties vexauerat, iterum vexare non desistit.

*Hiltebran-
di artes.*

Interim Hiltebrandus, nouus Proteus, nouis præsumentis tergiuersionibus, de Roma ad Imperatorem, de Imperatore ad Romam absque consilio Romanæ Ecclesiæ discurrebat. Et si quis alius in Papatum eligeretur quam ipse, prædictus Gerhardus, cognomine Brazutus, familiaris eius, in breui illum veneno suffocabat.

*Veneficia
per Bra-
zutum.*

*Ambitus de
Archidia-
conatu.*

Postquam autem sedit Nicolaus Papa, Hiltebrandus, quia Papatum adipisci non potuit, ad archidiaconatum quoquo modo inuadendum se conuertit. Et Mancium tunc archidiaconum Romanæ Ecclesiæ multis iniuriis afflixit & circumuenit. Qui victus contumeliis & dolis, & pecunia deceptus Hiltebrandi, ad vltimum concessit, vt Hiltebrandus vice eius archidiaconatu fungeretur.

Violentia.

Hac concessione Hiltebrandus arrepta, Nicolaum Papam ex improviso aggressus, coëgit inuerecundis precibus & minis militum, quos pecunia collegerat, metum etiam mortis quibusdam terribilibus significationibus incutiendo, vt eum archidiaconum ordinaret & constitueret. Et post paucos dies ipse Nicolaus defunctus est, veneno, vt dicitur, suffocatus.

Repulsa.

Cardinales autem ambitionem Hiltebrandi non ignorantes, Imperatorem multis precibus coëgerunt, vt eis in electo suo Parmensi Episcopo Cadolo fauorem & auxilium præstaret. Quod factum cor Hiltebrandi altius percussit. Et manifestè factus est Imperatoris inimicus. Omnia iuratae fidelitatis vincula dirupit: & facta conspiratione cum inimicis Imperatoris & cum Normanis, quem Parmensi Episcopo Cadolo, à Cardinalibus electo, opponeret, Anshelmum, Lucensem Episcopum, decepit, & eum in Papam eligi à quibusdam Romanis fecit. Et ipsum Anshelmum, mutato nomine, Alexandrum vocauerunt.

*Hostilis in
Caesarem a-
nimus.*

*Vindicta de
Antipapa.*

*Iniuria in
Strung, Pa-
pam.*

Igitur Anshelmum, quem in dolo elegerunt, pariter & Parmensem Episcopum, quibus poterat artibus vexabat, quia vtrique succedere anhelabat.

Igitur vbi Alexander intellexit, se dolis & arte ab Hiltebrando & inimicis Imperatoris electum & intronizatum, die quodam, cum intra missarum solennia sermonem haberet ad populum, prædicauit se nolle sedere in sede Apostolica absque licentia & gratia Imperatoris. Et publicè dixit, se litteras huius rei gratia missurum ipsi Imperatori.

*Insania in
Alexandru
moris mato-
ram obser-
uantem.*

Quo audito, Hiltebrandus vix manus, multa murmurando, donec missa completeretur, abstinuit. Missa expleta, ipsum Alexandrum cum militari manu ab altari duxit in cameram, & nondum exutum Pontificalibus indumētis, pugnis durè colaphizauit, increpans & improperans,

perans, quòd vellet inquirere gratiam Imperatoris. Et statuit, vt ex eo die non daretur ei amplius quam quinque solidi Lucensium denariorum. Et ex tunc ipse Hiltebrandus omnes redditus Romanæ Ecclesiæ sibi retinuit, & immensam pecuniam congregauit.

*Placencia in
Ecclesia re-
ditibus in-
tercipiēdu.*

Alexandro igitur sub miserabili iugo Hiltebrandi quodam vespere defuncto, eadem hora Hiltebrandus à suis militibus sine assensu cleri & populi est intronizatus, timens, ne alius per moram eligeretur. In cuius electione nullus Cardinalium subscripsit. Ad quem cum veniret Abbas Cassinensis, ait ipse Hiltebrandus: Frater, nimium tardasti. Respondit Abbas: Et tu Hiltebrande nimium festinasti, qui nondum sepulto domino tuo, Papa, sedem Apostolicam contra canones vsurpasti. Hoc modo intronizatus Hiltebrandus, qualiter vixerit, qualiter à se Cardinales, qui testes vitæ & doctrinæ eius esse debuerant, remouerit, quam miserabiliter vexauerit, quantis hæresibus mundum corruperit, quanta periuria, quam immensas perditiones consecrauerit, vix à multis describi potest. Clamat tamen altius sanguis Christianorum, eo auctore & incentore miserabiliter effusus.

*Papatus ex
suffragiis
militum.*

Flagitia.

*HOC EST DECRETVM HILTEBRANDI, IN
quo à doctrina & fide catholica aberrauit.*

REGORIVS Papa Romanæ Synodo præsidens dixit: Nos sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, apostolica auctoritate à sacramento absoluiimus, & ne sibi fidelitatem obseruet, omnibus modis prohibemus. Item: Et quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, de victu vnà anathematis sententiam ad tempus, pro vt possumus, temperamus opportunè. Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo liberamus, videlicet vxores, liberos, seruos, ancillas seu mancipia, nec non rusticos & seruientes, & omnes alios, qui nõ adeo curiales sunt, vt eorū consilio scelera perpetrēt, & illos, qui ignoranter excommunicatis excommunicant, seu illos qui communicant cum iis, qui communicant excommunicatis. Quicumq; autem aut orator, aut peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum deuenit, vbi non possit emere, & non habet vnde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis non pro sustentatione superbiæ sed humanitatis causa aliquid dare voluerit, non prohibemus.

*Papale in-
stitutum de
excommu-
nicatis.*

LITTERAE, QUIBUS VOCATI SUNT
Hiltebrandini ad audienciam.

e ij

ADELBERTVS, Episcopus S. Rufinæ, syluæ candidæ, Ioannes, Episcopus Hostiensis, Hugo, Episcopus Prænestinus, Albertus, Episcopus Nephelinus, Benno, Cardinalis presbyter vrbis Romæ, Romanus, Cardinalis presbyter vrbis Romæ, Guido, Cardinalis presbyter vrbis Romæ, Octavianus, Cardinalis presbyter designatus, Paulus, Primicerius Romana Ecclesiæ, Nicolaus, electus Abbas S. Syluestri vrbis Romæ, N. Abbas S. Pancratij vrbis Romæ, & clerus: Et clarissimi principes laici, Theobaldus Chinebij & Vdalricus de S. Eustathio, & populus Romanus, omnibus Deum timentibus & salutē Romanæ reipub. diligentibus.

*Hiltebrandi
hæreses.*

Nolumus ignorare prudentiam vestram, quòd ad destruendas hæreses, nouiter ab Hiltebrando inuentas, & antiquas sub nomine pietatis impiè ab ipso renouatas, & ad defensionem fidei catholicæ, & ad exterminandam impietatem eorum, qui nouiter ipsam fidem catholicam (quantum in ipsis erat) scindere non timuerunt, Deo auctore, Nonis apud S. Blasium conuenimus, octauo Idus apud S. Celsum, septimo Idus apud S. Mariam in Ecclesia, quæ vocatur Rotunda, confedimus, ipsas hæreses damnatas sicut maiores nostri & nos damnamus, omnes sectatores, communicatores, complices semel damnatæ prauitatis pari sorte censemus, ne si vel paululum taceamus, consentire videamur. Eos verò, qui authoribus errorum communicant, data securitate liberè veniendi & abeundi, vocamus, & vt per maiores suos dominum Raynerium & Ioannem Burgudionem causam suam agant, admonemus: securitatem integram in quantum possumus vsque ad festum omnium sanctorum proponimus, etiam cum in causa sua defecerint, neminem circumuenientes, nullius sanguinem, sed omnium vitam & honorem sitientes, nec seditiones in populo commouentes. De causa enim sua diffidere videtur, quisquis auctor est seditionis. Pacem verò & dilectionem synceram proponimus omnibus, pacem & veritatem & vnitatem catholicæ Ecclesiæ amplectentibus, vt simus filij patris nostri, qui in cælis est. Qui enim ex patre Diabolo sunt, opera patris sui faciunt conspirationibus, seditionibus, & cuius filij sint, manifestè ostendunt. Nos verò illius discipuli esse desideramus, cuius doctrina etiam inimicis sanè est intelligenda. Orent pro nobis Ecclesiæ filij, vt crescat sermo Domini, &c. Data Romæ cōtra schismaticos in sacro conuentu, Anno ab incarnatione Domini 1098. indictione sexta, 7. Id. Augusti.

*Hiltebrandi
morum per-
nicacia.*

His litteris vocati sunt. Declinarunt autem audientiam schismatici per 16. annos, per obsides potentes & clarissimos, etsi per sacramenta inuitati, ne caperentur suis mendaciis, ne suis libellis conuincerentur, quibus auctores eorum corruerunt terram hæresibus variis, longè lateque disseminatis per Apostolos multiplicis erroris. Sacer etiam conuentus toties deprehensa eorum versutia, in conspectu Ecclesiæ coram

*In eosdem
morum de-
creuit.*

sic coram multitudine Romanorum ait: Eos, qui sanctam Ecclesiam scindere non timuerunt, iterum vocamus ad Synodum, quam Deo auctore celebrare disposuimus circa Calend. Nouembr. In præsentitamen, quia venire renuunt, testes inuocamus contra eos cælum & terram, quòd nullum consensum adhibemus eorum peruersitati. Et in testimonium illius in medio Ecclesiæ, in conspectu angelorum & hominum, incendio tradimus decreta eorum hæretica, quibus orbem terræ peruerterunt, verbum Dei adulterantes, sub ementito colore pietatis quærentes plus se, quàm fidem catholicam amari. Qui per 16. annos nullum dederunt locum veritati, fugientes lucem examinationis, tenebris errorum assueti, falsis expositionibus violenter intorquentes scripturas in adiumentum nefandissimi schismatis.

*Libri ex-
sti.*

Hiltebrandus in extremis suis vocauit ad se vnum de Cardinalibus duodecim, quem multum diligebat præ cæteris, & confessus est omnipotenti Deo, & toti Ecclesiæ, se valde peccasse in pastoralis cura, quæ ei ad regendum erat commissa. Atque hunc confessorem suum misit ad Imperatorem, & ad totam Ecclesiam, vt optarent illi veniam.

*Hiltebran-
dus moritu-
rus imp. &
Ecclesiæ in-
suriarū ve-
niā poscit.*

F I N I S.

33784

H-229705

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА